

Riitta Heikkinen

TESTAMENTIN MERKITYS PERINTÖVEROSUUNNITTELUN KEINONA

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Syksy 2009

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä(t) Riitta Heikkinen	
Työn nimi Testamentin merkitys perintöveron suunnittelun keinona	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Taloushallinto	Ohjaaja(t) Matti Haataja Toimeksiantaja
Aika Syksy 2009	Sivumäärä ja liitteet 61 + 6
<p>Tämän työn tavoitteena oli selvittää miten testamentin avulla voidaan vaikuttaa perintöveron määrään. Vuosien 2008 ja 2009 alussa voimaan tulleet uudistukset perintöverotuksessa kevensivät perintöverotusta merkittävästi. Pienin verotettava perintöosuus on nykyään 20 000 euroa. Tämä mahdollistaa sen, että taidokkaalla verosuunnittelulla perintöveron määrää pystytään merkittävästi alentamaan ja jopa välttämään kokonaan.</p> <p>Onnistunut verosuunnittelu vaatii paljon tietoa perintö- ja testamenttioikeudesta sekä perintöverotuksesta. Opin- näytteen teoriaosassa luodaan kokonaiskuva perinnöstä, testamentista sekä perintöoikeuteen liittyvästä verosuun- nittelusta. Lahja ja ennakkoperintö sivutaan kevyesti, koska ne liittyvät läheisesti testamenttiin. Empiirinen osa selvittää erityisesti miten perittävän elinaikana tehtävä verosuunnittelu vaikuttaa perintöverotukseen. Tällöin ni- menomaan testamentin merkitys on olennainen.</p> <p>Opinnäytetyön lähdeaineisto koostuu lainsäädännöstä ja kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta. Myös alan aikakausi- julkaisuja ja elektronista mediaa on hyödynnetty. Tutkimusmenetelmänä teorian havainnollistamiseksi on käytetty esimerkkilaskelmia ja korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeustapauksia.</p> <p>Opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että testamentin avulla voidaan saavuttaa merkittäviäkin taloudellisia hyötyjä. Testamentin laatimiseen kannattaa varata aikaa, ja käyttää apuna asiantuntijoita. Näin syntyy testamentti, joka on juuri siihen elämäntilanteeseen sopivin. Tärkeää on myös pitää testamentti ajantasaisena muuttuvien elä- mäntilanteiden ja taloudellisten tilanteiden mukaan.</p> <p>Testamenttia ei laadita ainoastaan optimaalisten verokohteluiden vuoksi, vaan myös sosiaaliset seikat huomioiden. Tavoitteena on pyrkiä toteuttamaan perittävän viimeinen tahto juuri hänen haluamallaan tavalla kaikki nämä perusteet yhdistäen. Luonnollisesti pyrkimyksenä on myös laatia lailliset muotovaatimukset täyttävä testamentti.</p>	
Kieli	suomi
Asiasanat	Perintö, testamentti, perintövero, verosuunnittelu
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business Administration
Author(s) Riitta Heikkinen	
Title Significance of Last Will in Tax Planning	
Optional Professional Studies Financial Administration	Instructor(s) Matti Haataja
	Commissioned by
Date Autumn 2009	Total Number of Pages and Appendices 61 + 6
<p>The objective of this thesis was to discover how you can affect the estate tax by your last will. The revisions of inheritance taxation came into effect on 1 January 2008 and 2009, and these changes moderated inheritance taxation significantly. The smallest taxable share of estate is now 20,000 Euro. This makes it possible with a skillful tax planning to cut down the amount of your estate tax, and even avoid them totally.</p> <p>Successful tax planning requires a lot of information on the law of inheritance and last will, as well the estate taxation. A theoretical part of the thesis creates a general view of tax planning in connection with inheritance and last will. Acquisition by gift and advancement are dealt with only superficially because they are closely related with the last will. The empirical part of the thesis studies specifically how a person leaving an inheritance can prepare himself/herself to reduce the inheritance tax during his/her lifetime. The signification of the last will is essential in this.</p> <p>Legislation, Finnish literature on legal issues, articles from papers and electronic media served as sources of information in this thesis. To clarify the theory sample calculations, as well as legal cases of the Supreme Court and Supreme Administrative Court have been used.</p> <p>The results of this thesis indicate that with the last will you can gain major financial benefit. It is worth using experts when drafting your last will to make it the best possible for your present life situation. It is also important to update your will according to your life and financial situation.</p> <p>There are also social reasons which are as important as optimal taxation treatment when you are planning your last will. The main point is that the last will of the person leaving an inheritance is realized when drawing up the will. In addition, the will must naturally conform to all the forms prescribed by law.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Inheritance, last will, inheritance tax, tax planning
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KUOLINPESÄÄN LIITTYVÄT TOIMET	3
2.1 Kuolinpesän hallinto	3
2.2 Perunkirjoitus	5
3 PERINNÖNJAKO	7
3.1 Perimysosoikeus	9
3.2 Perimysjärjestys	9
4 TESTAMENTTI	13
4.1 Testamentin muoto	14
4.2 Testamenttiluokitus	17
5 LAHJA JA ENNAKKOPERINTÖ	24
5.1 Testamentti, lahja vai lahjanlupaus	26
5.2 Irtaimen ja kiinteän omaisuuden lahjojen muotomääräykset	27
6 PERINTÖVERO JA VEROTUSMENETTELY	30
6.1 Perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmä	31
6.2 Verotusmenettely	32
6.3 Veroluokat	33
7 TESTAMENTIN MERKITYS PERINTÖVEROSUUNNITTELUN KEINONA	39
7.1 Testamenttien erilaiset verokohtelut	40
7.2 Perintö sukupolven yli	47
7.3 Testamentti ja vakuutuksen edunsaajamääräys	51
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	58
LÄHTEET	60

1 JOHDANTO

Perintö- ja lahjaverolakia on viime vuosina muutettu pariinkin otteeseen. Paljon julkisuudessa esillä ollut perintöverotuksen keventäminen tuli voimaan 1.1.2008 (HE 587200). Lahjan ja perinnön verottaminen eriytettiin toisistaan, jotta veronalennukset saatiin kohdistettua perintöverotukseen. Lahjaverotus ei käytännössä muuttunut, sillä verotettavan lahjan alarajaan tehtiin näennäinen pyöritys 3 400 eurosta 4 000 euroon. Verotettavan perinnön alaraja nostettiin 3 4000 eurosta 20 000 euroon. Lesken ja alaikäisten lasten asemaa parannettiin. Puolisovähennys nousi 6 800 eurosta 60 000 euroon, ja alaikäisen rintaperillisen vähennys 3 400 eurosta 40 000 euroon. Lisäksi kolmannen veroluokan poistaminen alensi kaukaisten sukulaisten ja vieraiden saamien perintöjen verotusta. Vuoden 2009 alusta perintö- ja lahjaverolakia muutettiin siten, että I veroluokkaan kuuluvien verovelvollisten perintöosuuksiin ja lahjoihin sovellettavia veroprosentteja alennettiin kolmella prosenttiyksiköllä kaikissa portaissa.

Merkittävä osa yksityishenkilöiden verosuunnittelua liittyykin juuri perintöveroon. Tulevaisuudessa verosuunnittelun merkitys todennäköisesti vielä korostuu, sillä tilastokeskuksen tekemän varallisuustutkimuksen mukaan perintöjen määrät ovat sekä lukumääräisesti että arvomääräisesti olleet kaiken aikaa kasvussa. Varallisuustutkimuksen mukaan perintöjä saaneiden kotitalouksien lukumäärä vuosina 1990 - 1994 oli noin 330 000 kotitaloutta, ja vuosina 2000 - 2004 jo noin 400 000 kotitaloutta. Edelleen tutkimuksen perusteella nähtiin, että lukumääräisesti suurin osa perinnöistä on molempina ajanjaksoina mennyt kotitalouksiin, joissa viitehenkilö on yli 45-vuotias. Arvolla mitattaessa perinnöt keskittyivät nuorempiin ikäluokkiin. Keskimääräinen perintö on noussut arvoltaan noin 20 000 eurosta noin 30 000 euroon. (Tilastokeskus 2007, Suuret ikäluokat vaurastuneet eniten ja Suomiko varallisuuden häntäpäähän?)

Tehokkainta verosuunnittelu on silloin, kun se tehdään perittävän vielä eläessä. Toki verosuunnitteluun on mahdollisuus myös perittävän kuoltua, perillisten toimesta. Perittävän elinajan aikana tehty verosuunnittelu antaa kuitenkin enemmän mahdollisuuksia eri vaihtoehtojen punnintaan, ja silloin myös perillisten mielipiteitä voidaan paremmin huomioida mahdollisten sukuriitojenkin välttämiseksi. Sillä vaikka perittävällä itsellään on oikeus päättää oman jäämistönsä jakamisesta lain säätämässä rajoissa, on hyvä muistaa avoimuus. Avoimuudella poistetaan turhia epäluuloja, jotka syntyvät usein salassa tehtyjen asioiden tuloksena.

Opinnäytteessä painopiste on perittävän elinaikana tehtävällä verosuunnittelulla. Edelleen kohdistetaan tutkimusta nimenomaisesti testamenttien suuntaan, eli kuinka testamenttien avulla voidaan vaikuttaa perintöveron määrään. Opinnäytteessä käsitellään ainoastaan Suomessa tapahtuvaa yksityishenkilöiden jäämistösaantoa. Työn ulkopuolelle rajataan kaikki yrityksiin ja sukupolvenvaihdoksiin liittyvät perintöverohuojennukset. Myös maatalouteen ja metsätalouteen liittyvät verohuojennukset sivuutetaan.

Empiirisen osan mielekkään käsittelyn tueksi teoriaosassa selvitetään perinnönjakoon liittyviä seikkoja, kuten kuolinpesään liittyviä toimia sekä kuinka säädellään lakimääräinen perimys oikeus ja -järjestys. Testamentti käsitellään muotoseikkoineen sekä esitellään erilaiset testamenttilajit. Koska lahjat ja ennakoperinnöt sivuavat hyvin läheisesti testamenttia, myös ne käsitellään. Perintöverolaki luo raamit verosuunnittelulle, ja verotaulukoista voi tarkistaa esimerkkilaskelmien oikeellisuuden. Vaikka työssä käsitellään vain Suomen jäämistösaantoja, sivutaan kansainvälisiä perintöverotusmenettelyn eri tapoja lähinnä laajemman kokonaisuuden ymmärtämisen vuoksi.

Empiirisessä osassa tutkitaan eri testamenttilajien verokohteluita sekä kuinka perintö voidaan siirtää sukupolven yli verotuksellisesti tehokkaalla tavalla. Henkivakuutuskorvaukset ja niiden edunsaajamääräykset käsitellään sen vuoksi, koska ne usein virheellisesti rinnastetaan testamentteihin. Tutkimusmenetelmänä käytetyt esimerkkilaskelmat havainnollistavat asiaa käytännön tasolle yhtäläillä kuin oikeustapauksetkin. Toisaalta oikeustapaukset myös osoittavat sen, että oikeuskäytäntö ei milloinkaan ole yksiselitteistä, vaan asioita tutkitaan aina tapauskohtaisesti.

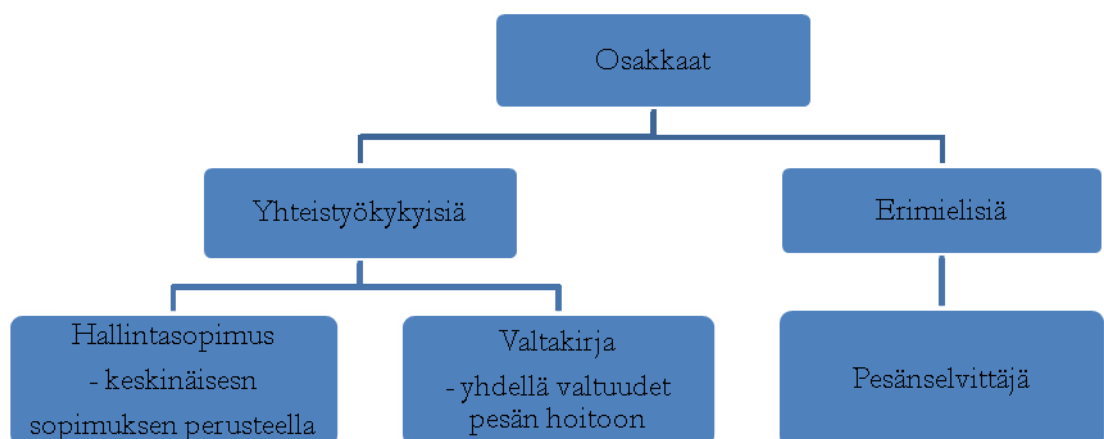
Kaikki esimerkit tapahtuvat vuoden 2008 jälkeen, jolloin sovelletaan vuoden 2009 alusta voimassa olevaa verotaulukkoa.

2 KUOLINPESÄÄN LIITTYVÄT TOIMET

Perinnönjättäjän kuoltua hänen omaisuuttaan valitsee kuolinpesä perinnönjakoon saakka. Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset ja yleistestamentin saajat. Lisäksi leski on kuolinpesän osakas ositukseen saakka, jos hänellä tai hänen puolisoillaan on avio-oikeus puolisonsa omaisuuteen. (Lindholm 2007, 18.)

2.1 Kuolinpesän hallinto

Kuolinpesä jäämistönä koostuu varojen ja velkojen kokonaisuudesta, jonka perittävä jätti perintönä jälkeensä. Kuolinpesän osakkaat hallitsevat yhteisesti pesän omaisuutta ellei hallitsemisesta ole annettu erityismääräyksiä esimerkiksi testamentissa. Perittävä on voinut esimerkiksi määrätä jonkun henkilön pesän selvittäjäksi. Useimmiten tällaisia määräyksiä ei ole annettu, vaan pesä on osakkaiden yhteishallinnossa. Jos pesän osakkaat ovat erimielisiä pesän asioiden hoitamisesta ja pesää ei ole tarkoitus heti jakaa, pesälle kannattaa hakea pesänselvittäjä. (Koponen 2009, 12 ja 18 - 19.)

Kuvio 1. Kuolinpesän hallintatavat.

Laissa on määrätty pesän haltuunottovelvollisuudesta eli jonkun on perittävän kuoltua otettava haltuunsa perittävän pesä. Haltuunottovelvollisuuden ainoa tarkoitus on perittävän

omaisuuden hoidon turvaaminen eli omaisuuden säilyttäminen ja tallettaminen, kunnes varsinainen pesänselvitys voidaan aloittaa. Laki määrää pesän haltuunottovelvollisuuden seuraaville henkilöille, seuraavassa järjestyksessä:

1 Leski

2 Yleistestamentin saaja. Ellei leskeä ole tai jos hän esimerkiksi sairauden vuoksi on kykenevätön hoitamaan asioita, velvollisuus on lähinnä yleistestamentin saajalla, siis henkilöllä, jolle perittävä on testamentissa määrännyt kaiken omaisuuden tai murto-osan siitä.

3 Perittävän luona asunut lapsi.

4 Muu pesän osakas, siis esimerkiksi poissa kotoa asunut lapsi.

5 " Se, jolle se olosuhteisiin katsoen lähinnä kuuluu", eli esimerkiksi naapuri

6 Poliisi. (Norri 2005, 258 - 259.)

Päätökset kuolinpesän asioissa on tehtävä yksimielisesti. Kuolinpesän hallinto ei ole siten enemmistöhallintoa vaan konsensushallintoa. Kuolinpesän nimessä tehtävät oikeustoimet, esimerkiksi huoneiston vuokrasopimus tai esiintyminen vaikkapa tuomioistuimessa tapahtuu siten, että kaikki osakkaat edustavat yhdessä kuolinpesää. Poikkeuksen yhteishallinnosta ja yhdessä toimimisesta muodostavat ainoastaan kiireelliset asiat, jotka voi joku yksittäinen pesänosakas hoitaa. (Lindholm 2007, 75.)

Pesänselvityksiin liittyvät tehtävät eivät ole kaikissa pesissä samat. Mitä kulloinkin on tehtävä, riippuu toisaalta siitä, mitä pesään kuuluu eli millaista omaisuutta ja minkälaisia velvoitteita on, ja toisaalta siitä, keitä on pesänosakkaina: onko leskeä, onko monia perillisiä vai meneekö koko pesä yhdelle perilliselle. Pesänselvityksiin liittyviä tehtäviä ovat pesän haltuunotto, hautajaisten järjestäminen, perunkirjoituksen toimittaminen, kuolinpesän veroilmoituksen antaminen, pesän maksuista huolehtiminen ja perittävän mahdollisen testamentin voimaan saattaminen. (Norri 2005, 256.)

2.2 Perunkirjoitus

Perunkirjoitus on tehtävä jokaisen Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön kuoleman jälkeen. Vaikka perittävä olisikin määrännyt testamentin toimeenpanijan, ei tämä vapauta osakkaita perunkirjoitusvelvollisuudesta. Testamentin toimeenpanijalla ja pesän osakkailla on rinnakkainen velvollisuus toimittaa perunkirjoitus. (Lindholm 2007, 20.)

Perunkirjoituksen tarkoituksena on selvittää pesän osakkaat sekä antaa kuva pesän varoista ja veloista perittävän kuolinhetkellä. Osakkaat voivat sen avulla arvioida pesän velkavastuukyvyn, ja samalla jakoon tuleva omaisuus saadaan yksilöidyksi. Perunkirjoituksessa laadittava perukirja muodostaa perintöverotuksen perustan. Varattomastakin pesästä on laadittava perukirja. Käytännössä asia on kunnossa, kun laaditaan yksilöity ilmoitus, missä todetaan, että "vainajalta ei tiettävästi jäänyt omaisuutta tai velkaa". (Koponen 2009, 27.)

Perunkirjoituksessa selviävät perinnönjakoon olennaisesti vaikuttavat asiat; esimerkiksi perittävän mahdollinen testamentti ja perittävän eläessään antamat ennakkoperinnön luonteiset lahjat. Mikäli perittävä oli naimisissa, on tärkeää tietää, onko puolisoiden välillä mahdollisesti ollut avioehtosopimus. Avioehtosopimus vaikuttaa siihen, millä tavalla omaisuus jakautuu kuolinpesän osakkaiden ja lesken kesken. Myös leski ilmoittaa useimmiten jo perunkirjoitustilaisuudessa, haluaako hän edelleen asua puolisoiden yhteisessä kodissa ja haluaako hän pitää pesän omaisuuden jakamattomana hallinnassaan. (Koponen 2009, 29.)

Leskellä on oikeus pitää pesä jakamattomana, elleivät rintaperilliset vaadi jakoa ja ellei testamentissa ole asiasta toisin määrätty. Joka tapauksessa leskellä on oikeus pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoiden yhteisenä kotina käytetty asunto ja siihen kuuluva tavanomainen asuntoirto- ja huonekalu. Leskellä on oikeus saada asunto jäämistöstä vain siinä tapauksessa, ettei hänen omaan omaisuuteensa kuulu hänen kodikseen sopivaa asuntoa. (Lindholm 2007, 18.)

Perunkirjoitusvelvollisen on valittava perunkirjoitusta varten kaksi uskottua miestä, joiden tehtävänä on toimittaa perunkirjoitus ja laatia perukirja. Uskotulta mieheltä ei vaadita erityisiä pätevyysvaatimuksia; lukuun ottamatta täysi-ikäisyyttä ja sitä, ettei hän ole vajaavaltainen. (Lindholm, 2007, 20.)

Perunkirjoitustilaisuuteen on kutsuttava kaikki kuolinpesän osakkaat, joita ovat lähimmät

perilliset, yleistestamentin saaja ja eloonjäänyt puoliso. Eloojäänyt puoliso on kutsuttava perunkirjoitukseen siinäkin tapauksessa, että hän ei ole osakas. Osakkaiden lisäksi perunkirjoitukseen on kutsuttava toissijaiset omaisuuden saajat. Toissijaisia perillisiä on kahdenlaisia:

1 toissijaiset perilliset silloin, kun ensiksi kuolleelta puolisolta ei jäänyt rintaperillisiä ja
2 testamentissa määrätty toissijaiset saajat.

Kutsu perunkirjoitukseen hoidetaan tavallisesti kirjeitse, sähköpostilla tai saantitodistuksella varustetulla kirjatulla kirjeellä. Viimeksi mainittu täyttää aina todisteelliselle ilmoitukselle asetetut vaatimukset. Myös vapaamuotoinen kutsu esimerkiksi puhelimitse on riittävä, jos voidaan olla varmoja siitä, että kutsun saaminen on tarvittaessa mahdollista todistaa. Jos kutsu osakkaalle on mahdollista toimittaa ja kutsuminen laiminlyödään, ei perunkirjoitus täytä laissa asetettuja vaatimuksia. (Lindholm 2007, 23.)

Perunkirjoitus on saatettava loppuun kolmessa kuukaudessa perittävän kuolemasta. Toimituksen jälkeen perukirja on toimitettava kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta verotoimistoon perintöverotuksen toimittamista varten. Perukirja toimitetaan perittävän viimeisen kotipaikkakunnan verotoimistoon. (Koponen 2009, 27.)

Opinnäytetyön lopussa on liitteenä perukirja (LIITE 1).

3 PERINNÖNJAKO

Vaikka laissa ei ole määritelty perinnön käsitettä, perinnön käsitteellisestä sisällöstä ei kuitenkaan liene erimielisyyttä. Jäämistöoikeudellisessa kirjallisuudessa siitä ei ole käyty edes keskustelua. Perinnölle on luonteenomaista, että siinä elossa oleva perillinen saa suoraan lain nojalla vastikkeetta perinnönjättäjälle tämän kuolinhetkellä kuulunutta varallisuutta. Saantona perintö ei edellytä saajan reagointia. Oikeus perinnön saamiseen on periaatteessa riippumaton esimerkiksi perillisen kansallisuudesta tai asuinpaikasta. (Puronen 2008, 16.)

Perinnönjako on siten toimitus, jossa pesän osakkaiden oikeudet toteutetaan. Perittävän omaisuus jaetaan niiden sääntöjen mukaan, jotka koskevat perintöoikeutta, testamenttia, lakiosaa ja avio-oikeutta. (Koponen 2009, 52.)

Pesän osakkaat voivat jakaa perinnön varsin monella tapaa. Suosituin tapa on jakaa pesä osakkaiden välisellä sopimuksella. Jako voidaan tehdä myös virallisjakona, jolloin pesänjakaja toimittaa jaon. Kolmas mahdollisuus on pitää kuolinpesä jakamattomana. Neljäs vaihtoehto on toimittaa pesässä osittainen perinnönjako. (Lindholm 2007, 72.)

Jos osakkaat jakavat pesän sopimusjakona, on jaon suhteen sopimusvapaus. Osakkaat voivat sopia, mitä omaisuutta tulee kenenkin jako-osaan riippumatta omaisuuden laadusta. Jollekin osakkaista voidaan jakaa pesän rahavarat, toinen saa arvopaperit, kolmas metsät ja neljäs kiinteistön. Pyrkimyksenä on, että kukin osakas saa perintöosuutensa verran pesästä omaisuutta. (Lindholm 2007, 77.)

Jako-osien euromääriä laskettaessa käytetään yleensä pesän omaisuuden osalta käypää markkinahintaa jakohetkellä. Käytännössä pesäosakkaiden täytyy päästä sopimukseen pesän omaisuuden arvostamisesta, muuten jaon toteuttaminen on mahdotonta suorittaa sopimusjakona. (Koponen 2009, 53.)

Mikäli arvoista ei päästä asiantuntijoidenkaan avulla yhteisymmärrykseen, pesänjaon toimitaminen jää oikeuden määräämän pesänjakajan tehtäväksi. Jaossa noudatetaan tällöin tasajaon periaatetta, eli kullekin osakkaalle annetaan osa kaikesta omaisuudesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jokaisen olisi saatava konkreettinen osa kaikesta omaisuudesta. Jos

pesässä on kolme samanarvoista tonttia ja kolme osakasta, ei kutakin tonttia jaeta kolmeen osaan, vaan kukin osakas saa yhden tontin. Elleivät tontit ole samanarvoisia, jako voidaan tasoittaa rahalla. (Koponen 2009, 53.)

Jos pesän omaisuus ei ole jaettavissa eikä myöskään pantavissa kenenkään osaan, jako toimitetaan niin, että omaisuus myydään ja saadut rahat jaetaan. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun pesän ainut merkittävä omaisuus on perittävän asunto ja pesässä on monta osakasta. (Koponen 2009, 53.)

Kuolinpesä voidaan jättää jakamatta osakkaiden yhteisestä päätöksestä toistaiseksi tai määräajaksi. Sopimus jakamatta jättämisestä voidaan tehdä vaikka heti perittävän kuoltua. Sopimusta ei voi kuitenkaan tehdä, jos pesä on pesänselvittäjän hallittavana. Testamentin toimeenpanija ei myöskään ole oikeutettu tekemään sopimusta jakamattomassa pesässä elämästä, ellei testamentti häntä siihen erikseen oikeuta. Myös tilanteessa, jossa pesä on luovutettu konkurssiin, ei sopimusta voida tehdä. Valta päättää pesän asioista on tällöin siirtynyt osakkailta konkurssipesälle. (Lindholm 2007, 74.)

Yleisemmin sopimus kuolinpesän jakamattomuudesta syntyy silloin, kun toinen vanhemmista on elossa. Tarkoituksena on pitää pesä yhtenä kokonaisuutena lesken elinajan. Jakamattomuudella voidaan myös estää omaisuuden pirstoutuminen epätaloudellisesti. Jakamattomuudella voidaan estää omaisuuden pirstoutuminen epätaloudellisesti. Esimerkiksi liikeyritys, kiinteistöt tai maatilat ovat sellaista varallisuutta, joiden arvo voi merkittävästi laskea jaettaessa. (Lindholm 2007, 75.)

Sopimus kuolinpesän jakamattomuudesta voi olla suullinen tai kirjallinen. Kirjallinen sopimus on suositeltava todistusarvonsa puolesta. Sopimus voidaan tehdä toistaiseksi tai määräajaksi. Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen voi jokainen osakas milloin tahansa sanoa irti. Sen sijaan määräajaksi tehty sopimus voidaan irtisanoa vain erityistapauksissa kesken määräaikaan. Irtisanomiselle pitää olla pätevä peruste, kuten esimerkiksi lesken uusi avioliitto tai osakkaan konkurssi. (Lindholm 2007, 74.)

Kuolinpesä voidaan myös jakaa osittain. Kuolinpesäänhan kuuluu usein erilaatuista omaisuutta; rahaa, arvopapereita, huoneistoja ja kiinteistöjä. On siten luonnollista, että osakkaat haluavat saada jotain omaisuutta esimerkiksi perintöverojensa maksua varten. Tällöin on

mahdollista jakaa vaikkapa vain rahat ja arvopaperit osakkaiden kesken ja jättää kiinteistö tai vuokrattu huoneisto edelleen jakamatta. (Lindholm 2007, 80.)

Opinnäytetyön lopussa on liitteenä ositus- ja perinnönjakokirja (LIITE 2).

3.1 Perimys oikeus

Perinnön saavat ne perilliset, jotka laissa olevan perimysjärjestyksen mukaan ovat siihen oikeutettuja. Laillisen perimysjärjestyksen mukaiset perilliset saavat omaisuuden perintönä, jos perittävä ei ole tehnyt perimysjärjestyksestä muuttavaa testamenttia. Omistusoikeus perittävän omaisuuteen tulee siten joko perintöoikeuden tai testamentin nojalla. (Lindholm 2007, 10.)

Lähin perillinen on aina ensisijaisesti oikeutettu perintöön. Perimys oikeus määräytyy sukulaisuuden läheisyyden mukaan. Perillisten piiri on kuitenkin rajoitettu. Serkut eivät peri. Henkilön perillisasema perustuu myös perittävän ja perillisen väliseen avioliitto- tai ottolapsisuhteeseen. Aviosuhteeseen rinnastetaan tässä mielessä nykyisin myös rekisteröity parisuhde. (Puronen 2008, 16.)

Jos perittävä on ollut naimisissa ja puolisoilla on avio-oikeus hänen omaisuuteensa, ei perillisille kuuluvan omaisuuden määrää voida tietää ennen kuin on toimitettu ositus. Osituksessa toteutetaan lesken avio-oikeus. Jos avio-oikeus on suljettu pois avioehtosopimuksella, ositusta ei tarvita. Tällöin toimitetaan kuitenkin omaisuuden erottelu, jossa selvitetään puolisoitten omistussuhteet. (Lindholm 2007, 14.)

3.2 Perimysjärjestys

Laillinen perimysjärjestys on järjestetty parenteelleittain. Tämä tarkoittaa, että sukulaiset on jaettu sukulaisuuden etäisyyden mukaisesti parenteelleiksi kutsuttuihin ryhmiin. Ensimmäisen parenteelin muodostavat perittävän rintaperilliset: lapset, lapsenlapset, lapsenlapsenlapset ja

niin edelleen. Ensimmäisessä parenteelissa on sijaisperimys oikeus, mikä tarkoittaa, että kuolleen lapsen jälkeläiset tulevat hänen sijaansa ja jokainen haara saa perinnöstä yhtä suuren osan. Ensimmäisen parenteelin perillisillä on lakiosa, joka on puolet perintöosasta. (Norri 2005, 63 -66 ja 94.)

Jos testamentintekijä määrää testamentissa enemmästä kuin vapaaosasta, eli testamenttivalansa ylittäen määrää myös lakiosasta, testamentti loukkaa lakiosaa. Vastaavasti, jos perittävä on antanut rintaperilliselleen lahjan, lahjan antaminen saattaa loukata toisen rintaperillisen lakiosaa. Lakiosaa on kuitenkin vaadittava, muuten lakiosaa loukkaava testamentti voi jäädä voimaan. (Norri 2005, 324.)

Saadakseen lakiosansa rintaperillisen on tehtävä testamentin saajalle määräajassa eli kuudessa kuukaudessa lakiosailmoitus. Määräaika alkaa kulua siitä, kun testamentti annetaan tiedoksi perilliselle. Lakiosailmoitus on tehtävä ainoastaan testamentinsaajalle, ei esimerkiksi sille, joka on saanut lakiosaa laskettaessa huomioon otettavan lahjan. Lakiosailmoitus ei sellaisenaan merkitse lakiosan toteuttamista, vaan ilmoituksella rintaperillinen säilyttää oikeutensa vaatia lakiosaa. Lakiosailmoitus on tehtävä haastemiehen välityksellä tai muuten todisteellisesti. (Koponen 2009, 37.)

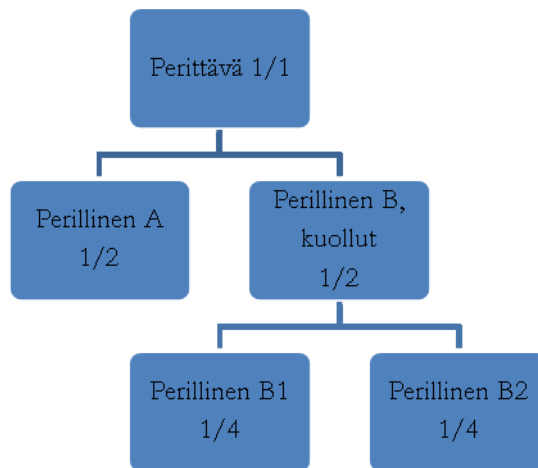
Avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset ja ottolapset

Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen (AU-lapsen) perintöoikeus äitiinsä ja äidinpuoleisiin sukulaisiin on sama kuin aviolapsenkin. Vanhan lain aikana (ennen 1.10.1976) isyyden toteamiseksi oli käytävä tunnustamismenettely, sen jälkeen isyyden vahvistaminen. Jos AU-lapsi on tunnustettu tai hänen isänsä isyys on vahvistettu, lapsi perii isänsä ja isänpuoleiset sukulaiset samalla tavalla kuin aviolapsetkin. Vuoden 1976 jälkeen laissa oli ylimenosaantö, jonka nojalla vanhan lain alaiset tunnustamattomat lapset saattoivat hakea isyyden vahvistusta 1.10.1981 mennessä. Jos he eivät tätä tehneet, perintöoikeus isään ja isänpuoleisiin sukulaisiin on jäänyt lopullisesti saamatta. (Norri 2005, 68.)

Nykyisen lain mukaan ottolapsen perintöoikeus ottovanhempiinsa nähden ja päinvastoin on aivan samanlainen kuin muillakin lapsilla. Sen sijaan ottolapsi ei peri luonnollisia vanhempiaan eivätkä nämä ottolasta, sillä adoptio katkaisee juridiset sukulaissuhteet. Näitä sääntöjä

noudatetaan niihin ottolapsiin, joista tuomioistuimen päätös on annettu 1.1.1980 jälkeen. (Norri 2005, 68.)

Jos lapseksi ottaminen on tapahtunut ennen 1.1.1980, eikä ottolapsisuhdetta ole siirretty uuden lain alaisuuteen, ottolapsi perii sekä biologiset vanhempansa että ottovanhempansa. On myös mahdollista, että ottovanhemmat ovat erillisellä hakemuksella, joka on käsitelty tuomioistuimessa, siirtäneet ottosuhteen uuden lain piiriin. (Koponen 2009, 13.)

Kuvio 2. Perimysjärjestys ensimmäisessä parenteelissa.

Lakiosaa: A:lla on $\frac{1}{2} : 2 = \frac{1}{4}$, B1:llä ja B2:lla on $\frac{1}{4} : 2 = \frac{1}{8}$.

Puolison oikeus perintöön ja toissijaiset perilliset

Jos perittävä kuollessaan oli naimisissa eikä häneltä jäänyt rintaperillisiä, perinnön saa leski. Lapsettomat aviopuoliset perillisinä sijoittuvat siis ensimmäisen ja toisen parenteelin väliin. Puolison perintöoikeuteen ei vaikuta, oliko puolisoilla avio-oikeus tai oliko se avioehdolla suljettu pois. Perintöoikeus on joka tapauksessa. Puolisolla on vain perintöoikeus, mutta ei lakiosaa. Lesken perintöoikeus ei lopullisesti syrjäytä perittävän sukulaisia, vaan leskenkin kuoltua puolisoitten pesä menee jakoon kummankin puolison perintöön oikeutettujen sukulaisten kesken. (Norri 2005, 66 - 72.)

Toinen parenteeli

Jollei rintaperillisiä tai leskeä ole, perintö menee toiseen parenteeliin, jonka muodostavat perittävän isä ja äiti ja näiden rintaperilliset. Toisessakin parenteelissa sijaisperimysoikeus on rajaton. Puolisukulaiset eli sisar- ja velipuolet ja näiden jälkeläiset perivät sen, mitä heidän vanhemmilleen olisi kuulunut. Toisessa parenteelissa ei ole lakiosaa. (Norri 2005, 74.)

Kolmas parenteeli

Jollei ensimmäiseen tai toiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä ole, perintö menee kolmanteen parenteeliin, johon kuuluvat isovanhemmat ja heidän lapsensa. Tässä parenteelissa ei ole tämän laajempaa sijaisperimysoikeutta. Perintöoikeus on siis isovanhempien lisäksi enoilla, seidillä ja tädeillä, mutta näiden lapset, siis serkut, eivät peri. Kolmannessakaan parenteelissa ei ole lakiosaa. (Norri 2005, 76 - 77.)

Valtion jäämistösaanto

Ellei ketään läheistä henkilöä ole ja ellei perittävä ole tehnyt testamenttia, perintö menee valtiolle. Valtio voi päättää luovuttaa, joko kokonaan tai osaksi, saamansa omaisuuden sille kunnalle, jossa perittävä asui. Kiinteä omaisuus voidaan luovuttaa myös sille kunnalle, jossa omaisuus sijaitsee. Omaisuus voidaan luovuttaa myös perittävän kaukaisemmalle sukulaiselle tai hänen läheiselleen, jos sitä olosuhteisiin katsoen voidaan pitää kohtuullisena. (Norri 2005, 82.)

4 TESTAMENTTI

Vaikka testamentti on verraten seikkaperäisesti säädelty perintökaaressa, sen käsitettä ei ole siellä eikä muuallakaan lainsäädännössä määritelty. Tehtävä on jäänyt oikeuskäytännölle ja oikeuskirjallisuudelle. Tiettyä oikeudellista ilmiötä kuitenkin kutsutaan testamentiksi, sillä muun muassa vero-oikeus tarvitsee avukseen riittävän yksiselitteisesti määritellyn testamenttikäsitteen. (Puronen 2008, 19 - 20.)

Testamentti on kuolemanvarainen, vastikkeeton ja yksipuolinen oikeustoimi, jolla perittävä määrää siitä, kenelle hänen omaisuutensa on hänen kuolemansa jälkeen menevä. Testamentti on oikeustoimi, jolla syrjäytetään lakimääräinen perimysjärjestys. Rajoituksena on vain rinta-perillisen lakiosaoikeus. Testamentin voi kukin tehdä vain omasta osuudestaan. (Aarnio & Kangas 2002, 287 - 288; Lindholm 2007, 10.)

Testamentilla voidaan tehdä perinnöttömäksi perillinen, joka on tahallisesti rikoksella syvästi loukannut perittävää, hänen perimispolvessa olevaa sukulaistaan, hänen ottolastaan tai tämän jälkeläisiä. Perinnöttömäksi on mahdollista tehdä myös silloin, kun perittävä jatkuvasti viettää kunniantonta ja epäsiiveellistä elämää. Perinnöttömäksi voidaan tehdä ainoastaan testamentilla, ja peruste tulee mainita testamentissa. (Ossa 2009, 86.)

Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu käsittelee perinnöttömäksi tekemistä:

KKO 1987: 131

Perittävä oli ennen perinnöttömäksi tekemistä koskevan määräyksen sisältävän testamentin tekemistä eri aikoina tuomittu vapausrangaistuksiin väkijuomien luvattomasta valmistuksesta ja myynnistä, viranomaistoimituksessa olevan virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta, varkaudesta ja törkeästä varkaudesta. Perillinen oli syylistynyt tahallisiin rikoksiin, jotka olivat syvästi loukanneet perittävää. Testamentin kumoamista koskeva kanne hylättiin.

Testamentinteko-oikeus on 18 vuotta täyttäneillä ja sitä nuoremmalla, jos hän on tai on ollut naimisissa. Jos henkilö on 15 vuotta täyttänyt, hän saa tehdä testamentin omalla työllään hankkimastaan omaisuudesta. Testamentin tekijältä edellytetään riittävää tervejärkisyttä. Testamenttauskelpoisuutta ei arvostella samojen mittapuiden mukaan kuin kelpoisuutta muiden oikeustoimien tekemiseen. Mielisairas, tuhleri, juoppo tai vanhuudenheikko voi olla

kykenemätön arvioimaan taloudellisia kysymyksiä ja olla sen vuoksi estynyt esimerkiksi tekemään kauppaa kiinteistöstään. Sen sijaan hänellä voi olla tallella riittävä arvostelukyky siitä, miten hänen omaisuutensa suhteen on hänen kuoltuaan meneteltävä. (Norri 2005. 85 - 87.)

4.1 Testamentin muoto

Testamentin muotovaatimukset ovat ankarat. Vähimmäismuotona on allekirjoitettu ja todistettu asiakirja, jollaisessa kaikki varsinaiset testamenttimääräykset on annettava. Testamentin on oltava kirjallinen, ja sen teksti voidaan kirjoittaa käsin tai koneella. Ratkaisevaa ei ole se, millaiselle materiaalille teksti on laadittu. Päiväys ei kuulu pakolliseen testamenttimuotoon, mutta tästä huolimatta päiväys on aina syytä merkitä testamenttiasiakirjaan. Laki ei edellytä, että jälkisaädös otsikoidaan testamentiksi, sillä ratkaisevaa on asiakirjan laatijan tarkoitus, ei sen otsikko. (Aarnio & Kangas 2002, 288.)

Korkeimman oikeuden päätös vuodelta 1969 kuvastaa kuinka asiakirja voidaan tulkita testamentiksi tekijän tarkoituksen mukaan:

KKO 1969 II 25

”Suostumukseksi” nimitetty asiakirja katsottiin testamentiksi, kun asiakirjan allekirjoittajan oli selvitetty tarkoittaneen antaa asiakirjalla määräyksiä kuolemansa varalta ja todistajina allekirjoittaneet henkilöt olivat tunteneet asiakirjan sisällyksen ja tarkoituksen.

Allekirjoituksellaan testamentin tekijä varmistaa tahdonilmaisunsa. Allekirjoittamaton, testamentiksi nimetty asiakirja on testamenttina pätemätön. Toinen henkilö voi allekirjoittaa testamentin ainoastaan kirjoituskyvyttömän henkilön puolesta. (Aarnio & Kangas 2002, 288.)

Hätätilatestamentit

Varsinaisten testamenttimuotojen noudattamisvelvollisuus on niin ankara, että se johtaisi kohtuuttomiin seuraamuksiin tilanteessa, jossa perittävä selvästi haluaisi tehdä testamentin,

mutta ei kykene noudattamaan muotovelvoitteita. Siksi testamenttisäännösten sisään on useimmissa oikeusjärjestyksissä rakennettu ”varoventtiili”, joka sallii poiketa määrämuodosta. Erityisolosuhteissa voidaan jäämistöstä määrätä joko suullisella testamentilla tai omakätisesti kirjoitetulla ja allekirjoitetulla eli holografisella testamentilla. (Aarnio & Kangas 2002, 290 - 291.)

Suullinen testamentti on pätevä ainoastaan silloin, kun pakottava syy estää testamentintekijää tekemästä jälkisäädöstään kirjallisesti. Syynä voi olla joko fyysinen tai psyykinen este. Pelkät testamentin tekijän omat mielikuvat siitä, ettei hän voi tehdä normaalimuotoista testamenttia, eivät kaikissa oloissa päteviä hätätilatestamenttia. Kysymyksessä on todella oltava ollut ahdinkotila. Käytännössä suulliseen testamenttiin turvautuminen on yleisintä erilaisissa sairauskohtauksissa. (Aarnio & Kangas 2002, 291.)

Suullinenkaan testamentti ei ole vapaamuotoinen. Testamentti voidaan tehdä suullisesti kahden todistajan ollessa yhtä aikaa läsnä. Todistajien yhtäaikainen paikallaolo on muotovaatimus, jonka sivuuttaminen aiheuttaa testamentin moitteenvaraisten pätemättömyyden. (Aarnio & Kangas 2002, 291.)

Hätätilatestamentti voi syntyä myös siten, että testamentin tekijä kirjoittaa testamentin tekstin omakätisesti ja merkitsee sen alle oman nimensä. Kirjoitettu jälkisäädös on pätevä todistamattomanakin, mikäli testamentin tekijä ei ole sairauden tai muun pakottavan syyn vuoksi voinut laatia testamenttia normaalimuodossa. Tyypillinen tilanne, jossa holografinen testamentti tulee kysymykseen, on itsemurha. (Aarnio & Kangas 2002, 292.)

Holografisen testamentin muoto on poikkeuksellinen. Koko asiakirja on kirjoitettava omin käsin alusta loppuun, mutta laissa ei sanota millä välineellä. Mikäli olennainen osa testamentista on kirjoitettu muuten kuin käsin, eivät holografisen testamentin vaatimukset täyty. Testamenttia on pidettävä kokonaisuudessaan pätemättömänä. (Aarnio & Kangas 2002, 292.)

Hätätilatestamentti, olipa se suullinen tai holografinen, on voimassa ainoastaan tietyn ajan. Hätätilatestamentin tekijän on laadittava uusi, lailliset muotovaatimukset täyttävä jälkisäädös, jos hänellä on esteen lakattua kolmen kuukauden ajan tilaisuus määrätä omaisuudestaan kirjallisesti. (Perintökaari 10:3.2; Aarnio & Kangas 2002, 292.)

Testamentin todistaminen

Kahden samanaikaisesti läsnä olevan henkilön on todistettava testamentti oikeaksi. Tämä vaatimus täyttyy, kun todistajat yhtä aikaa paikalla ollessaan todistavat testamentin tekijän allekirjoituksen oikeaperäisyyden. Testamentin todistajien tulee tietää asiakirjaa allekirjoittaessaan, että oikeaksi todistettava asiakirja on testamentti. Vaatimuksena ei ole se, että he tunnustivat asiakirjan sisällön. Riittää, kun todistajat tietävät tahdonilmaisun olevan testamentti. (Aarnio & Kangas 2002, 292.)

Testamentin todistamista koskee myös yksi ohjesisältöinen määräys. Sen mukaan testamentissa on todistelun helpottamiseksi suotavaa antaa tiettyjä lisätietoja sekä todistajista, testamentin tekijästä että itse todistamistapahtumasta. Puhutaan varsinaiseen määrämuotoon kuuluvasta todistuslauselmasta eli todistusklausuulista. (Aarnio & Kangas 2002, 292.)

Todistusklausuuli ei ole testamentin pätevyyden edellytys, vaan sillä on lähinnä todistelua helpottava merkitys. Käytännössä yksi tavallisimmista todistuslauselmista on seuraavanlainen:

”Varta vasten kutsuttuina ja yhtä aikaa läsnä olevina todistamme täten, että NN jonka henkilökohtaisesti tunnemme, on tänään terveellä ja täydellä ymmärryksellä sekä vapaasta tahdostaan ilmoittanut edellä olevan sisältävän hänen viimeisen tahtonsa ja testamenttinsa sekä että hän on tämän testamentin omakätisesti allekirjoittanut.” Päiväys ja allekirjoitus. (Aarnio & Kangas 2002, 294.)

Todistajien edellytetään merkitsevän todistuslauselmaan nimikirjoituksensa oheen ammattinsa ja asuinpaikkansa. Todistajien olisi myös asianmukaista merkitä allekirjoituksensa oheen nimenselvennys, henkilötunnus sekä tarkka osoite. Se helpottaa todistajien löytämistä jälkeenpäin silloinkin, kun heidän asuinpaikkansa on muuttunut. (Aarnio & Kangas 2002, 294.)

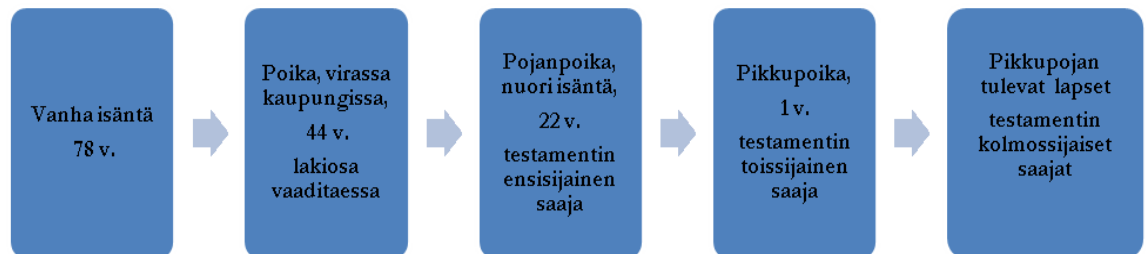
Testamentin todistajilta vaadittava esteettömyys arvioidaan testamentin tekohetken perusteella, toisin sanoen alkuperäisen esteettömyyden mukaan. Myöhemmin syntynyt jääviysperuste eli jälkiperäinen esteettömyys ei ole muotovirhe. Esteellisyyssäännöstö perustuu ajatukselle, jonka mukaan sukulaisuus estää todistajaa puolueettomasti todistamasta testamentin tekijän tahdon riippumattomuutta ulkopuolisesta painostuksesta ja arviomaan sitä, onko testamentin tekijä kelpoinen määräämään omasta omaisuudestaan. Myöskään alle 15-vuotias

henkilö ei voi toimia testamentin todistajana. Jäävejä todistamaan ovat myös ne henkilöt, joilla on odotettavissa etua testamentista. (Aarnio & Kangas 2002, 295 - 296.)

Kenen hyväksi testamentti voidaan tehdä?

Omaisuuuden ensisijaisena saajana voi olla vain henkilö, joka elää testamentin tekijän kuolinhetkellä taikka on sitä ennen siitetty ja syntyy sittemmin elävänä. Omaisuuuden toissijaisena saajana voi olla paitsi testamentin tekijän kuollessa elävä henkilö, myös testamentintekijän kuoleman jälkeen syntyvät lapset. Näille omaisuus on määrättävä täysin omistusoikeuksin lankeavaksi viimeistään edellisen saajan kuollessa. (Norri 2005, 88.)

Jos joku omaisuus, esimerkiksi maatila, halutaan säilyttää suvussa, voidaan toimia alla olevan kuvion mukaisesti. Jos kuvion vanha isäntä haluaa, hän voi määrätä omaisuuden ensisijaiseksi saajaksi nuoren isännän, toissijaiseksi saajaksi pikkupojan ja kolmossijaiseksi saajaksi pikkupojan lapset. Testamenttaamisvalta voidaan ulottaa kolmisenkymmentä vuotta vanhan isännän jälkeen. (Norri 2005, 88.)

Kuvio 3. Testamentin ensisijainen, toissijainen ja kolmossijaiset saajat.

4.2 Testamenttiluokitus

Suomen laki ei tunne mitään lailla säädettyjä testamenttityyppejä, joista testamentin tekijän olisi valittava haluamansa. Jokainen voi siten kirjoittaa juuri omiin tarpeisiinsa soveltuvan

testamentin. Kun samanlaiset elämäntilanteet toistuvat monien kohdalla, on käytännössä syntynyt testamenttityyppejä. (Norri 2005, 102.)

Testamentit voidaan ryhmitellä joko osakkuusaseman tai määräämisvallan perusteella. Omaisuus voi tulla perillisille myös yhteisesti. Jos luokittelu perustuu testamentin saajan osakkuusasemaan, on kyseessä yleis- ja erityistestamentti. Jos luokittelu perustuu testamentinsaajan määräämisvallan laajuuteen, erotellaan tavallisesti toisistaan

- täysi omistusoikeustestamentti
- rajoitettu omistusoikeustestamentti
- hallintaoikeus- eli käyttöoikeustestamentti
- tuotto-oikeustestamentti. (Puronen 2008, 23.)

Yleis- ja erityisjälkisäädös

Yleis- ja erityisjälkisäädöksen välisen erottelun perusta on suoraan lainsäädännössä. Kysymys on siitä, miten testamentin saajan osakkuusasema on järjestetty. Jos testamentin saajalle määrätään koko omaisuus, määräosa siitä tai se, mitä muiden määräysten täyttämisen jälkeen on jäljellä, on kysymyksessä yleisjälkisäädös. Testamentin saaja on tässä tapauksessa myös kuolinpesän osakas. Erityisjälkisäädöksen eli legaatn saajan oikeus on määritetty etuuskohtaisesti. Legaatiksi katsotaan jokainen sellainen testamenttimääräys, jolla saajalle annetaan tietty etuus, kuten rahamäärä (rahalegaatti), tietty omistusesine (esinelegaatti) tai tietty omistusoikeutta suppeampi oikeus (hallinta-, käyttö- tai tuotto-oikeuslegaatti). Legaatn saaja ei ole kuolinpesän osakas, jos testamentin tulkinnasta ei joissakin poikkeustapauksissa muuta johdu. (Aarnio & Kangas 2002, 314; Lindholm 2009, 17.)

Täysi ja rajoitettu omistusoikeustestamentti

Täysi omistusoikeustestamentti antaa saajalleen rajoittamattoman omistusoikeuden, sillä hänestä tulee testamenttiomaisuuden omistaja sekä elinajakseen että kuolemanvaralta. Hän voi tehdä saamastaan omaisuudestaan testamentin, ja omaisuus periytyy hänen oikeudenomistajilleen. (Ossa 2009, 92.)

Rajoitetussa omistusoikeustestamentissa omaisuus ensin määrätään täydellä omistusoikeudella niin sanotulle ensisaajalle ja tämän kuoltua toissijaiselle saajalle. Tämäkin testamenttityyppi antaa perusmuodossaan ensisaajalle hänen elinaikanaan täydet määräämisoikeudet omaisuuteen. Ensimmäinen saaja saa kuitenkin vallita omaisuutta vain elinikänsä eikä voi siis vaikuttaa siihen, kenelle se menee hänen kuoltuaan. Häneltä puuttuu valta tehdä testamentti jälkikäädöksin saadusta omaisuudesta. (Ossa 2009, 92; Lindholm 2007, 10.)

Käyttöoikeus- eli hallintatamementti

Testamentti voidaan laatia myös käyttöoikeus- eli hallintatamementiksi. Tällöin omistusoikeus menee testamentissa määrätyle testamentinsaajalle tai lakimääräiselle perijälle, mutta elinikäinen käyttöoikeus samaan omaisuuteen testamentataan eri henkilölle. Käyttöoikeuden saanut saa käyttää omaisuutta oman elinikänsä haluamallaan tavalla, mutta hän ei saa omaisuutta omistukseensa. Käyttöoikeus tarkoittaa oikeutta käyttää omaisuutta sen luonteen mukaisesti; esimerkiksi asunnon kohdalla oikeutta asua siinä. Lisäksi käyttöoikeus oikeuttaa saamaan omaisuuden koron ja tuoton. (Lindholm 2007, 10.)

Tuotto, joka omaisuudesta kertyy, voi olla esimerkiksi korko-, vuokra- tai elinkeinotuloa. Sen sijaan omaisuudesta kertyvä pääomahyöty, esimerkiksi metsäpääomassa, kuuluu omistajalle. Käyttöoikeuden haltija voi nauttia omaisuudesta kertyvän kasvutuoton, kuten metsän vuotuiskasvun, mutta ei ole oikeutettu itse metsäpääomaan. (Ossa 2009, 93.)

Jos käyttöoikeustestamentin saaja tekee konkurssin, omaisuus, johon on saatu käyttöoikeus, ei kuulu hänen konkurssipesään eikä sitä näin ollen voida ulosmitata hänen velastaan. Omaisuus, jota ei voida luovuttaa, ei voi olla ulosmittauksen kohteena. Omistajataholla ei myöskään ole oikeutta luovuttaa käyttöoikeuden alaista omaisuutta ilman käyttöoikeuden haltijan lupaa. Tämän johdosta sitä ei myöskään voi ulosmitata omistajatahon veloista. Ulosmittaamiskiellon ei voida katsoa loukkaavan velkojain etua. (Aarnio & Kangas 2002, 321.)

Hallinta- ja käyttöoikeustestamentin ero

Perintöoikeudellisessa kirjallisuudessa näitä kahta testamenttityyppiä ei erotella toisistaan, vaan ne käsitetään samaksi asiaksi. Norri sen sijaan näkee nämä testamenttityypit painoarvoiltaan toisistaan poikkeavina. Verotuskohteluiltaan molemmat testamentit ovat täysin samanlaisia. (Norri 2007, 151 – 166.)

Norriin mukaan käyttöoikeustestamentti on tarkoitettu etupäässä muille kuin aviopuolisoille. Hänen mukaansa käyttöoikeustestamentti soveltuu sisaruksille tai muille toisilleen läheisille henkilöille, joilla ei ole rintaperillisiä. Käyttöoikeustestamentin tekijän tarkoituksena on omaisuuden pääoman turvaaminen lopulliselle saajalle. Jos testamentin sisältö joudutaan määräämään tulkitsemalla, tulkinta tehdään lopullisen saajan eduksi. Vastaavassa tilanteessa hallintatestamenttia tulkitaan ensisijaisen saajan eli hallintaan oikeutetun, yleensä lesken eduksi. (Norri 2007, 151, 153 ja 165.)

Edelleen Norriin mukaan käyttöoikeustestamentti antaa saajalleen suppeamman oikeuden kuin hallintaoikeustestamentti. Sen, kenellä on käyttöoikeus, on korostetummin otettava huomioon omistajan oikeus ja etu. Kiinteää omaisuutta ei saa myydä missään tapauksessa, ja irtainta vain omaisuuden uudistamiseksi. Sen sijaan, kun testamentilla annetaan leskelle hallintaoikeus, jota usein selvennetään lausekkeella ”ilman tilintekovelvollisuutta perillisille”, ilmaisu tuottaa leskelle paremman oikeusaseman ja toimintavallan. Leski voi myydä irtainta omaisuutta rajoituksitta. Kiinteää omaisuuttakin leski voi myydä, jos leskelle tulee suuria sairausmenoja eikä pesässä ole muita käteisiä varoja. (Norri 2007, 153 ja 155.)

Norriin mukaan käyttöoikeustestamenttia voi käyttää myös sukupolven ylityksessä, kun halutaan varmistaa omaisuuden siirtyminen lapsenlapsille. Varmistamistarve on erityisesti, jos epäillään lapsen tuhlaavan omaisuutensa turhuuteen. Tällöin annetaan lapselle vain käyttöoikeus, jolloin hän ei voi myydä tai muutoin hävittää omaisuutta, ja määrätään omistusoikeus siirtymään suoraan lapsenlapselle. (Norri 2007, 165 - 166.)

Tuotto-oikeustestamentti

Jälkisäädös, jolla annetaan tietylle henkilölle oikeus omaisuudesta tulevan koron ja tuoton nostamiseen omistusoikeuden tullessa muulle henkilölle, on tuotto-oikeustestamentti. Henkilö, jonka hyväksi tuottotestamentti on tehty, ei voi puuttua omaisuuden hallintaan eikä määräämiseen. Siten tuotto-oikeuden alaista omaisuutta ei voida myöskään ulosmitata tuotto-oikeuden haltijan velasta, eli sen osalta on samanlainen ulosmittausrauhoidus kuin käyttötestamentinkin saajalla. (Aarnio & Kangas 1994, 246.)

Keskinäiset testamentit

Keskinäinen testamentti on aina kahden tai useamman jälkisäädöksen yhdistelmä. Sen voivat tehdä toistensa hyväksi paitsi rekisteröidyssä ja rekisteröimässä parisuhteessa elävät henkilöt myös esimerkiksi sisarukset tai naapurukset. Keskinäinen testamentti on tavallisesti molemminpuolin ehdollinen. Tietyn testamenttimääräyksen (esimerkiksi veljen A:n testamentin) pysyvyys on riippuvainen toisen määräyksen (sisaren B:n testamentin) pysyvyydestä. (Aarnio & Kangas 2002, 344.)

Puolisot laativat usein toistensa hyväksi keskinäisen omistusoikeustestamentin, jonka tarkoituksena on turvata eloonjääneen puolison asema. Testamentteihin saattaa liittyä toivomus siitä, että perilliset eivät esitä lakiosavaatimusta ensiksi kuolleen puolison jälkeen. Tätä toivomusta ei kuitenkaan aina ole syytä noudattaa, ainakaan silloin kun toista kertaa avioliitossa olevilla puolisoilla on kummallakin edellisestä avioliitosta lapsia. Vaarana on nimittäin lakiosan menetys, ja ettei perillinen saa lainkaan perintöä. (Koponen 2009, 39.)

Lopullinen lakiosan menetys voi tapahtua silloin, kun puolisoitten keskinäisessä testamentissa on määräys, että viimeksi eloon jäänyt saa jakamattomana hallita kaikkea pesän omaisuutta kuolemaansa saakka ja pesä vasta lesken kuoltua on jaettava. Tällöin syntyy helposti ajatusvirhe, että ensimmäiseksi kuolleen puolison jäämistöön kohdistuvaa lakiosaa voidaan vaatia vasta lesken kuoleman jälkeen, jolloin oikeudet vasta on määrätty siirtymään. (Koponen 2009, 39.)

Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu käsittelee edellä kuvattua tilannetta:

KKO 1987:55

Puolisot olivat testamentissaan määränneet, että heistä viimeksi eloonjäänyt sai jakamattomana hallita kaikkea pesän omaisuutta kuolemaansa saakka, ja että hänen kuoltua omaisuus oli jaettava testamentissa mainitulla tavalla. Kun ensiksi kuolleen testamentintekijän rintaperillinen, joka ei ollut toisen puolison rintaperillinen, ei ollut vaatinut lakiosaansa määrättyssä ajassa ensiksi kuolleen testamentin tekijän kuoleman jälkeen, hän oli lopullisesti menettänyt oikeutensa lakiosaan.

Keskinäiset testamentit laaditaan usein hallinta- eli käyttöoikeustestamentin muotoon, sillä ne ovat verotuksellisesti varsin edullisia. Käyttöoikeuden saaja ei joudu maksamaan saannostaan perintöveroa. Omistusoikeus menee suoraan lakimääräisille perillisille, joiden perintöverotuksessa puolestaan toisella henkilöllä oleva käyttöoikeus otetaan huomioon omaisuuden arvoa alentavana seikkana. (Lindholm 2007, 10.)

Valintaperusteet

Testamenttityyppejä valittaessa ovat ensisijaisina ratkaisuperusteina saajan tarpeet ja se, kuinka testamentintekijä haluaa ne tyydyttää. Jo aiemmin mainitut veronäkökohdat kannattaa huomioida. Vaihtelevathan verokohtelut huomattavastikin eri testamenttilajien välillä. Erilaiset perhesuhteet luovat myös oman painoarvonsa testamentin laadinnassa. Jos mies haluaa turvata jälkimmäisen vaimonsa elämän leskenä ja tahtoo omaisuuden sitten menevän ensimmäisestä avioliitosta oleville lapsilleen, on paras sellainen testamentti, jossa annetaan leskelle hallintaoikeus tämän elinajaksi ja omistusoikeus lapsille. Hallintaoikeustestamentti turvaa parhaiten lesken edut. Jos taas vanhemmilla on taloudellisista asioista huolehtimaan kykenemätön lapsi, joka tarvitsee taloudellista turvaa, viisain ratkaisu on useimmiten käyttöoikeustestamentti. Käyttöoikeuden haltijan oikeus kuluttaa pääomaa on niin rajattua, ettei hän pääse hävittämään omaisuutta. (Norri 2005, 103.)

Testamenttiluokituksille ei tietenkään tulisi antaa liian hallitsevaa roolia. Ne ovat vain ohjeellisia apuneuvoja, joiden nojalla tilanne on helpompi jäsentää. Tärkeää on muistaa, että testamenttioikeudessa vallitsee tyyppivapaus. Testaattori voi laatia millaisen jälkisäädöksen tahansa ja mitoittaa sen täysin tilanteen asettamien vaatimusten mukaisesti. Testaattorin tarpeet

määrittävät testamentin sisällön ja sisältö voi olla millainen testamenttiluokitusten sekamuoto hyvänsä. (Aarnio & Kangas 1994, 239.)

Opinnäytetyön lopussa on liitteenä avioparin keskinäinen testamentti (LIITE 3) ja naimattoman ja lapsettoman henkilön testamentti (LIITE 4).

5 LAHJA JA ENNAKKOPERINTÖ

Rintaperillisen perinnönjättäjältä saamaa lahjaa pidetään joko tavallisena lahjana tai ennakkoperintönä. (Lindholm 2007, 60.)

Lahjan tunnusmerkkeinä on siviilioikeudessa yleensä pidetty varallisuuden siirtymistä vastikkeetta henkilöltä toiselle; lahjanantajan varallisuuden vähenemistä ja vastaanottajan varallisuuden lisääntymistä. Luovutustoimi on vapaaehtoinen ja sisältää lahjoittamistahdon. (Lindholm 2009, 12.)

Ennakkoperintö on juridisen terminologian mukaisesti lahja, jonka perittävä antaa perillisilleen. Se on siis vastikkeeton antaminen, ja niin kauan kuin perittävä elää, se ei muuta olekaan. Siitä laaditaan lahjakirja, mikäli lahjoitettavan omaisuuden laatu sitä edellyttää, ja tehdään lahjaveroilmoitus. Perittävän perillisilleen antaman lahjan juridinen merkitys on siinä, käsitelläänkö sitä antajan kuoltua saajalle jo ennakolta annettuna perintönä, joka on siis vähennettävä hänen perintöosastaan perinnönjaossa, vai ei. (Norri 2007, 234 - 235.)

On tavallista, että lahjanantaja ainakin arvokkaampaa lahjaa antaessaan liittyy lahjaan määräyksen, jonka mukaan lahjaa ei tule hänen jälkeensä pitää ennakkoperintönä. Tämä on hyvä tehdä senkin vuoksi, että perintökaaren (PK) 6:1 ja 6:4 mukaan perittävän eläessään rintaperillisilleen antamaa oloihinsa nähden tavanomaista arvokkaampaa lahjaa pidetään ennakkoperintönä, jollei perittävä ole ilmaissut päinvastaista tarkoitusta. Jos perittävän määräys siitä, että lahja ei ole ennakkoperintö löytyy, kysymys on *tavanomaisesta lahjasta*. Lahjan tavanomaisuus ratkaistaan asianomaisten varallisuussuhteiden kokonaisarvioinnin perusteella. Lahja voi olla tavanomainen vain, jos sen arvo ei ole epäsuhteessa antajan oloihin. (Puronen 2008, 239, 242 ja 416.)

Kun on selvästi ilmaistu, onko lahjoitettua aikanaan käsiteltävä ennakkoperintönä vai ei, vältetään riitaiset pesänselvitykset. On huomioitava myös se, että jos lahjakirjassa määrätään lahja otettavaksi enakkona huomioon saajan perintöosasta, on syytä määrätä minkä arvoisena se otetaan huomioon, sillä ajan kuluessa inflaatio vaikuttaa asiaan. Ellei tällaista määrystä ole annettu, ensisijainen sääntö on, että lahjana saadulle omaisuudelle ennakkoperintöä

määrätessä pannaan se arvo, mikä sillä vastaanotettaessa oli. Inflaatiohyöty koituu siis lahjansaajan eduksi. (Norri 2005, 236.)

Verotus

Jos lahja on annettu kolmen viimeisen vuoden aikana ennen perinnönjättäjän kuolemaa, se otetaan perintöveron määrää laskettaessa huomioon. Tämä koskee myös sellaisia lahjoja, joiden osalta on nimenomaisesti todettu, että ne eivät ole ennakkoperintöjä. Yhteenlaskeminen ei koske kuitenkaan tavanomaista koti-irtaimistoa ellei sen arvo ylitä 4 000 euroa eikä myöskään kasvatusta, koulutusta ja elatusta varten annettuja lahjoja. Viimeksi mainittujen lahjojen osalta ei ole mitään euromääräistä rajaa. Perintöverosta vähennetään yllä mainituissa tapauksissa se lahjavero, joka on aikaisemmin suoritettu. Perintöveron määrän ylittävää lahjaveron osaa ei palauteta. (Ossa 2009, 89.)

Ennakkoperinnöt otetaan sitä vastoin aina huomioon perintöveroa määrätessä riippumatta ajasta, joka on kulunut lahjoituksesta perinnönjättäjän kuolemaan. Aika voi olla vaikka 30 vuotta. (Puronen 2008, 239 ja 242.)

Pesän varojen laskeminen

Pesän varoihin lisätään ennakkoperintöjen lisäksi myös niin sanottu suosiolahja (PK 7:3) ja testamenttiin rinnastuva lahja (PK 7:3.3). Suosiolahjassa on kyse perittävän jälkeläisilleen tai ottolapsilleen tai tämän jälkeläiselle tai näiden puolisoille annettu sellainen lahja, jolla ilmeisesti on tarkoitettu suosia sen saajaa lakiosaan oikeutetun perillisen vahingoksi. Perittävä ei voi määrätä, että lahja ei olisi suosiolahja. Suosiolahja voi olla täysin vastikkeeton luovutus tai alihintainen luovutus eli lahjanluonteinen kauppa. Testamenttiin rinnastuvassa lahjassa on kyse lahjasta, jonka perittävä on antanut lähellä kuolemaansa. Toisin sanoen kuin suosiolahjassa, lahjansaaja voi olla muukin kuin rintaperillinen tai puoliso. (Ossa 2009, 85.)

Jos perittävä on eläessään tehnyt lakiosaperillisen vahingoksi sellaisia luovutuksia, jotka voidaan ottaa huomioon lakiosaa laskettaessa, lakiosajäämistö saattaa kasvaa suuremmaksi kuin reaali jäämistö. Mikäli lakiosaan oikeutettu perillinen ei saa lakiosansa pesästä, hän voi vaatia

lakiosansa täydennystä. Lakiosan täydennystä on vaadittava kanteella suoraan edunsaajalta. Kantajana ei näin ollen ole kuolinpesä. (Ossa 2009, 83; Puronen 2008, 247.)

5.1 Testamentti, lahja vai lahjanlupaus

Testamentin ja lahjan välinen ero on varsin selvä. Testamentin oikeusvaikutukset alkavat aina vasta testamentin tekijän kuolemasta. Lahjoitukselle on taas tunnusomaista, että lahjoitus tapahtuu antajan elinaikana. Jäämistöoikeudellisessa kirjallisuudessa lahjan ja testamentin välistä eroa kuvaamaan on kehitetty hyvin toimiva ”peukalosääntö”; jos oikeustoimi ei muuta antajan asemaa jo tämän eläessä, kyseessä on yleensä testamentti. (Puronen 2008, 21.)

Periaatteessa yhtä selvä ero voidaan tehdä testamentin ja lahjanlupauksen välille. Lahjanlupauksessa traditio on lykätty tapahtumaan jonakin myöhempänä ajankohtana kuin lahjoitustahdonilmaisun antohetkellä. Vaikka lahjanlupaus saattaa tulla täytettäväksi vasta lahjanlupauksen antajan kuolinpesästä, ero testamenttiin on kuitenkin selvä, sillä oikeusvaikutusten syntymistä ei lahjanlupauksen kyseessä ollessa ole tarkoitettu kytkettäväksi antajan kuolemaan. Lupauksen täyttäminen on vain tosiasiallisesti lykkääntynyt vasta kuoleman jälkeen tapahtuvaksi. (Puronen 2008, 21.)

Myös lahja ja lahjanlupaus on syytä erottaa toisistaan, sillä ne ovat kaksi eri asiaa. Välittömästi täytettävässä lahjassa lahjansaaja voi saada heti lahjaan esimerkiksi omistusoikeuden tai käyttöoikeuden. Lahjanlupaus on sanansa mukaisesti lupaus antaa vastaisuudessa lahja. (Lindholm 2009, 26.)

Verotuksellisesti tämä vaikuttaa siten, että pelkkä lahjanlupaus ei synnytä velvollisuutta suorittaa lahjaveroa. Aikaisemmin lahjaverovelvollisuus syntyi, jos lahjanlupausta osoittava asiakirja oli annettu lahjansaajan haltuun. Uudemmassa oikeuskäytännössä lahjaverovelvollisuuden syntyminen on kuitenkin sidottu maksutoimiin. Pääsääntöisesti lahjaverotuksessa irtaimen lahjan osalta velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa, kun lahjansaaja on saanut lahjan haltuunsa. Kiinteän omaisuuden osalta velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa kuitenkin jo omistusoikeuden siirtymisestä. Myös alaikäisen verovelvollisuus alkaa heti, kun hän on saanut vanhemmiltaan veronalaisen lahjan. (Lindholm 2009, 28.)

5.2 Irtaimen ja kiinteän omaisuuden lahjojen muotomääräykset

Lahjoittaa voidaan sekä irtainta että kiinteää omaisuutta. Irtainta ovat esimerkiksi rahat, korut, pörssi- ja muut yritysosakkeet sekä yhtiöosuudet, autot, veneet ja taulut. Kiinteää omaisuutta ovat esimerkiksi kesämökit, omakotitalot, metsä- ja maatilat. Maapohjalla ei tarvitse sijaita rakennusta, jotta kyseessä olisi kiinteistö. Vuokratontilla olevaa kesämökkiä ja omakotitaloa ei pidetä juridiikassa kiinteänä omaisuutena, vaikka monia maakaaren säännöksiä sovelletaankin niihin. Myöskään kuolinpesän pesäosuus ei ole kiinteää omaisuutta, vaikka kuolinpesässä ei olisi muuta kuin kiinteätä omaisuutta. (Lindholm 2009, 12 ja 15.)

Irtaimen lahja on useimmiten käytännössä yksinkertaisempi toteuttaa verrattuna kiinteän omaisuuden lahjoitukseen, koska irtaimen lahja ei ole ehdottoman muotosidonnainen. Esimerkiksi lahjoittajan antaessa lahjansaajalle käteistä rahaa; lahjoitus on sinänsä jo täyttynyt ilman kirjallista sitoumusta. Toisaalta aina olisi syytä laatia kirjallinen asiakirja, josta lahjoitus käy selvästi ilmi, jos asiaa tarvitsee myöhemmin selvittää. Rahalahjoissa kirjallinen dokumentti syntyy vaikkapa pankkisiirtotositteelle, jolla lahjanantaja siirtää rahalahjan pankin välityksellä lahjansaajalle ja kirjoittaa siihen lahjoitusta osoittavan viestin, esimerkiksi: ” Matti Virtaselle veroton joululahja 3 999 euroa vuonna 2009”. (Lindholm 2009, 12.)

Poikkeuksellisesti joillekin irtaimen omaisuuden lahjoille myös lainsäätäjä on asettanut muotomääräyksiä. Esimerkiksi kuolinpesän pesäosuuden luovutus on tehtävä kirjallisesti. Pesäosuuden luovutusta ei saa sekoittaa perinnöstä luopumiseen, vaikka tosin sekin edellyttää kirjallista muotoa. Joskus myös käytännön syyt vaativat viranomaisen erityisen lomakkeen käyttöä, esimerkiksi autolahjoissa rekisteriotteen ilmoitusosan täyttämistä. (Lindholm 2009, 12.)

Kiinteän omaisuuden lahjasta on tarkat säännökset maakaarella. Lahja on pätemätön jos näitä säännöksiä ei noudateta. Kiinteistön lahjasta on tehtävä kirjallinen lahjakirja, jossa käy ilmi luovutustarkoitus, luovutettava kiinteistö, lahjanantaja ja lahjansaaja. Molemmat allekirjoittavat lahjakirjan. Luovutettava kiinteistö voi olla kokonainen kiinteistö tai määräosa (esimerkiksi $\frac{1}{2}$ tai $\frac{1}{4}$) tai määräala (rajoiltaan määrätty alue) kiinteistöstä. Jos lahjoitetaan määräala, on lahjakirjassa mainittava sen sijainti ja rajat. Lahjakirjassa on todettava, jos rajat on merkitty maastoon. Lisäksi lahjakirjan liitteeksi on hyvä ottaa kartta, johon määräalan rajat on piirretty. Tarkat määräalan rajat käydään läpi lohkomistoimituksessa. (Lindholm 2009, 12 ja 29.)

Maakaaren mukaan julkisen kaupanvahvistajan on vahvistettava kiinteän omaisuuden lahjakirja kaikkien lahjakirjan allekirjoittajien läsnä ollessa. Lisäksi omistusoikeus kiinteistöön, sen määräosaan tai määräälaan kirjataan myöntämällä saannolle lainhuuto. Lainhuutoa on haettava kuuden kuukauden kuluessa lahjoituksesta. Lahjansaajan omien intressien kannalta juuri lainhuudon hakeminen turvaa käytännössä parhaiten hänen asemaansa uutena omistajana. (Lindholm 2009, 17.)

Lahjan rekisteröinti

Koska oikeusjärjestyksemme suojaa omistajan oikeuksia, omistusoikeus on pyritty tekemään sillä tavalla julkiseksi, että ulkopuolinen voi havaita sen mahdollisimman helposti. Julkisuus on toteutettu eri tavoin kiinteän ja irtaimen omaisuuden osalta. Omistajana pidetään sitä, jonka nimiin omaisuus on laillisella saannolla tullut. (Puronen 2008, 148.)

Irtaimen omaisuuden omistajana pidetään omistajaolettaman mukaan sitä, jolla on esine hallussaan. Jos joku lahjoittaa irtainta omaisuutta puolisolleen, suoraan etenevässä tai takenevasa polvessa olevalle sukulaiselleen tai tämän puolisolle tai muulle sellaiselle erityisen läheiselle henkilölle, jonka kanssa hän asuu yhteisessä taloudessa, on lahjoituksesta ilmoitettava kirjallisesti maistraatille. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi lahjanantaja ja lahjansaaja, lahjan kohde sekä antamisajankohta. Lahjoitus on tietysti täysin pätevä lahjanantajan ja lahjansaajan keskinäisessä suhteessa, vaikka ilmoitusta ei olekaan tehty. Ilmoitus antaa kuitenkin suojaa lahjanantajan velkojilta, jos lahjanantaja joutuu maksuvaikeuksiin. Takaisinsaantilain mukaan lahjanantajan velkojat pääsevät aina ilmoitusvelvolliseen kiinni, jos ilmoitusta ei ole tehty ajoissa maistraatille. Lain mukaan ilmoitusvelvollisuus koskee vain irtaimia lahjoja, ja niistäkin muita kuin tavanomaisia lahjoja. (Puronen 2008, 148; Lindholm 2009, 14.)

Asunto-osakkeita lahjoitettaessa ei uusi omistaja saa käyttää osakkeenomistajalle kuuluvia oikeuksia, ennen kuin hänet on merkitty osakeluetteloon tai hän on esittänyt saannostaan luotettavan selvityksen isännöitsijälle. Arvo-osuuden lahjoitus katsotaan täytetyksi, kun arvo-osuus on kirjattu vastaanottajan arvo-osuustilille. (Lindholm 2009, 14 - 15.)

Omistusoikeus kiinteistöön, sen määräosaan tai määräälaan kirjataan myöntämällä saannolle lainhuuto. Lainhuutoa on haettava kuuden kuukauden kuluessa lahjoituksesta. Myös eräiden

irtainten esineiden (alukset, ilma-alukset ja moottoriajoneuvot) osalta on hallinnan sijasta omaksuttu rekisteröimällä tapahtuva omistusoikeuden julkiseksi tekeminen. (Lindholm 2009, 17; Puronen 2008, 149.)

Opinnäytetyön lopussa on liitteenä kiinteän omaisuuden lahjakirja (LITTE 5).

6 PERINTÖVERO JA VEROTUSMENETTELY

Ensimmäinen Suomessa säädetty perintö- ja lahjaverolaki on vuodelta 1919 (85/1919). Nykyinen voimassa oleva perintö- ja lahjaverolaki säädettiin vuonna 1940. Lakia on sen säätämisen jälkeen muutettu useaan otteeseen. Suurimpia muutoksia ovat olleet vuoden 1979 yrityksen sukupolvenvaihdosta helpottavat säännökset ja vuoden 1994 verotusmenetelyuudistukset. Pienempiä, lähinnä verotuksen toimittamiseen liittyviä muutoksia on tehty useaan otteeseen myös vuoden 1994 jälkeen. Yksi tällainen muutos oli vuonna 1996 voimaan tullut säännös, jonka perusteella tuloverotuksen ulkopuoliset henkivakuutuskorvaukset ovat perintö- ja lahjaveron alaisia. (Puronen 2008, 1; Kohonen 2007, 29.)

Vuoden 2008 alusta perintö- ja lahjaverotusta muutettiin siten, että kevennykset kohdistuivat käytännössä perintöverotukseen. Verolajeista poistettiin kokonaan III veroluokka. Lahjaverotuksessa pienimmän verotettavan osuuden määrä korotettiin 3 400 eurosta 4 000 euroon kuluttajaindeksiä vastaavasti. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvia veroprosentteja alennettiin 1.1.2009 kolmella prosentilla. (Lindholm 2009, 11.)

Lahjaverotuksen olemassaoloa on perusteltu sillä, että se on välttämätön perintöveron kiertämisen ehkäisemiseksi. Perintövero olisi helppo välttää siirtämällä varallisuus jo elinaikana vastikkeettomin siirroin potentiaalisille perillisille, ellei luovutustoimiin kohdistettaisi perintöveroa vastaava veroa. Lahjaveron luonnetta perintöveron täydennyksenä kuvasti aikaisemmin se, että molemmat verot olivat yhtä ankaria, toisin sanoen molempiin saantoihin sovellettiin samaa verotaulukkoa ja veroluokkajakoa. Tosin vähennyksissä oli eroja. Nyt tilanne tältä osin on muuttunut ja on siirrytty eriyettyihin verokantoihin. Perintöverotus on kevennyt ja lahjaverotus on säilynyt kutakuinkin ennallaan. (Puronen 2008, 10.)

Perintöverotuksen toimittava verotoimisto arvioi omaisuuden sen käyvän arvon perusteella, mikä omaisuudella on perinnönjättäjän kuolinpäivänä. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä myyntihintaa verovelvollisuuden alkamishetkellä. Käyvän arvon määrittäminen ei välttämättä ole helppoa. Luotettavasti se saadaan, jos sama omaisuus on lähiaikoina myyty tai luovutettu. Käypä arvo voidaan saada myös niin sanottujen vertailuluovutusten avulla, mikäli varoihin rinnastettavaa omaisuutta on lähiaikoina luovutettu. Jotta esimerkiksi asuinhuoneiston luovutusta voitaisiin pitää vertailukelpoisena, tulisi seuraavien

edellytysten täytyä: kohteella sama sijainti, luovutettu kohde samanlainen, luovutus ajallisesti yhteensopiva ja luovutusajankohtana vallitsee normaali markkinatilanne. (Lindholm 2007, 44.)

Käteisvarat, talletukset ja rahamääräiset saatavat arvostetaan aina täyteen arvoonsa. Talletusten osalta tämä merkitsee sitä, että myös pääomalle laskettu korko otetaan huomioon kuolinpäivään asti. Asuntoirtaimisto, esimerkiksi kodinkoneet, kalusteet, astiat ja vaatteet, arvostetaan perunkirjoituksessa yleensä hyvin alhaiseen arvoon. Jäämistöön kuuluvat arvokkaat esineet, kuten arvokkaat taulut, korut ja perhehopeat, sen sijaan arvostetaan käypään arvoon. Arvioinnissa on usein tarpeen käyttää asiantuntijan apua. (Lindholm 2007, 45.)

6.1 Perintöosuus- ja jäämistöverojärjestelmä

Perintöverotuksessa sovelletaan tavallisesti joko perintöosuus- tai jäämistöverojärjestelmää. Perintöosuusverojärjestelmä on käytössä pääasiassa Manner-Euroopassa ja Pohjoismaissa, Ruotsi pois lukien. Jäämistöveroa on sovellettu perinteisesti anglosaksisissa maissa, eli ainakin USA:ssa, Isossa-Britanniassa ja Uudessa-Seelannissa. Tanskan perintöverotus on eräänlainen yhdistelmä molempia; se pohjautuu jäämistöverolle, jota täydennetään perintöosuusverolla. EU-maista seitsemän ei kannu perintöveroa lainkaan; Ruotsi, Portugali, Viro, Latvia, Slovenia, Kypros ja Malta. Myöskään Kanadalla ja Venäjällä ei ole perintö- ja lahjaverotusta. (Kohonen 2007, 11; Puronen 2008, 11.)

Molemmissa järjestelmissä verotuksen lähtökohtana on perittävän kuolinhetken varallisuus. Tätä varten perukirjaan on kirjattava ja arvostettava kaikki perittävän omistuksessa ollut omaisuus. Suomessa perukirjaan on lisäksi kirjattava mahdollisen leskeksi jääneen puolison varallisuus, koska puolisoiden välisen avio-oikeuden ollessa voimassa leski on oikeutettu puoleen puolisoiden yhteenlasketusta nettovarallisuudesta. Puolisoiden välinen ositus on tehtävä ennen perinnönjakoa. (Kohonen 2007, 18.)

Perintöosuusverojärjestelmässä veropohjan muodostaa kunkin perillisen tai testamentinsaajan saama osuus kuolinpesän varallisuudesta ja vero määrätään kullekin perinnön saajalle erikseen. Pääasiallinen lähtökohta veron suuruudelle on perintöosuuden arvo. Lisäksi veron

suuruuteen vaikuttaa myös perinnönjättäjän ja -saajan välinen sukulaisuussuhde. (Kohonen 2007, 19.)

Jäämistöverojärjestelmässä verotus kohdistetaan jäämistöön yhtenä kokonaisuutena. Veroa on sen luonteen takia monesti luonnehdittu kuolinhetkeen lykätyksi varallisuusveroksi. Jäämistöverojärjestelmässä, toisin kuin perintöosuusverojärjestelmässä, jäämistöstä suoritettavan veron määrä on periaatteessa aina yhtä suuri riippumatta perillisten ja testamentinsaajien lukumäärästä ja heidän sukulaisuussuhteistaan perinnönjättäjään. (Puronen 2008, 11.)

Vaikka kansainvälinen vertailu osoittaa perintöosuusverojärjestelmän olevan suositumpi, mikään ei osoita, että osuusverojärjestelmä olisi Suomessa ehdottomasti parempi kuin jäämistöverojärjestelmä. Jäämistöveroa vastustettaessa on vedottu yleensä siihen, ettei järjestelmä ota riittävästi huomioon saajien veronmaksukykyä. Tähän voi vastata, että nykyjärjestelmämme ei ota veronmaksukykyä huomioon yhtään sen paremmin. Yhtään vakavasti otettua näitä järjestelmiä vertailevaa selvitystä ei Suomessa ole tehty. (Puronen 2008, 11.)

6.2 Verotusmenettely

Perintöverolain (PerVL) 1.1 §:n mukaan se, joka perintönä, testamentilla tai lahjana saa omaisuutta, on velvollinen suorittamaan siitä valtiolle veroa sen mukaan kuin kyseessä olevassa laissa säädetään. PerVL:n mukaisen verovelvollisuuden kannalta perinnönjättäjän ja perillisen tai testamentintekijän ja edunsaajan välisellä sukulaisuus- tai muulla suhteella ei ole saannon veronalaisuuden kannalta merkitystä. (Puronen 2008, 13 ja 15.)

Perintöverotuksessa verotettavaa on periaatteessa kaikenlainen varallisuus; joko aineellinen tai aineeton. Pääasia on, että varallisuudella on rahassa mitattavaa arvoa. (Puronen 2008, 80.)

Lain mukaan perintöveroa on suoritettava, jos perinnönjättäjä tai perinnönsaaja asuu kuolinhetkellä Suomessa. Suomessa asuvaksi katsotaan henkilö, jolla on täällä varsinainen asunto ja koti. Asumisajan kesto ei yksin kiinnitetä huomiota, vaan ratkaisevaa on varsinaisen asunnon sijaintipaikka. Yleensä henkilöllä on katsottu olevan asunto ja koti Suomessa, jos hänet

on täällä merkitty väestötietojärjestelmään. Säännöksessä ei mainita perheen asuntoa, joten ainoa kriteeri on verovelvollisen varsinainen asunto ja koti. (Lindholm 2007, 13.)

Kuten edellä käsiteltiin, perintövero määrätään sen arvon perusteella, mikä omaisuudella oli perittävän kuolinpäivänä. Koska perintöverotus kohdistuu vain netto-omaisuuteen, on tärkeää selvittää omaisuuden lisäksi myös velat ja vähennykset, jotka pienentävät pesän omaisuuden arvoa. Perittävän veloiksi luetaan kaikki ne velkavastuut, joihin perittävä eläessään oli sitoutunut. Pesän velkaa ovat myös kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset, jotka on oikeus maksaa pesän varoista. (Lindholm 2007, 32.)

Perintöverotuksen toimittaa se verovirasto, jonka alueella perinnönjättäjä kuollessaan vakinaisesti asui. Verotus pohjautuu annettuun perukirjaan, joka on siis pesän varallisuudesta annettu veroilmoitus. Jos perukirjaa ei ole lainkaan annettu tai jos sitä ei oikaistunakaan voida panna verotuksen perusteeksi, perintöverotus toimitetaan arvioverotuksena. Arvioverotukseen liittyy aina verokorotus. (Koponen 2009, 65.)

Kuolinpesän verotuksellinen asema

Kuolinpesää pidetään tuloverotuksessa erillisenä verovelvollisena. Pesän saamat tulot ja menot ilmoitetaan veroilmoituksella vuosittain, ja pesä maksaa veroja saamistaan tuloistaan ja varoistaan. Verovuoden aikana kuolleen henkilön kuolinpesää verotetaan sekä perittävän että pesän saamista tuloista ja varoista. Tuloverotuksessa ajatellaan aivan kuin perittävä olisi kuollut vuoden viimeisenä päivänä. Kuolinvuoden jälkeen pesää verotetaan itsenäisenä verovelvollisena. Tämä asema päättyy vasta, kun pesä on lopullisesti jaettu. (Lindholm 2007, 73.)

6.3 Veroluokat

Perintöverotuksessa verovelvolliset on jaettu eri veroluokkiin sen mukaan, mitä sukua he ovat perinnönjättäjälle. Perilliset on luettu vuoden 2008 alusta lukien kahteen veroluokkaan. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat kaikki perinnönjättäjän ja lahjanantajan suoraan ylenevissä ja alenevassa polvessa olevat sukulaiset sekä aviopuoliso ja tämän suoraan alenevassa

polvessa olevat sukulaiset. Lisäksi ottolapsisuhteessa olevat rinnastetaan suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa oleviin. Toiseen veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset, kuten veljet ja sisaret, sekä sukuun kuulumattomat henkilöt. (Koponen 2009, 65 - 66.)

Taulukko 1. Perintöveroasteikko ensimmäisessä veroluokassa (Koponen 2009, 187.)

Verotettavan osuuden arvo (€)	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
20 000 - 40 000	100	7
40 000 - 60 000	1 500	10
60 000 -	3 500	13

Taulukko 2. Perintöveroasteikko toisessa veroluokassa (Koponen 2009, 187.)

Verotettavan perintöosuuden arvo (€)	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
20 000 - 40 000	100	20
40 000 - 60 000	4 100	26
60 000 -	9 300	32

Jos verotuksessa vahvistetaan perintöosuuden arvoksi alle 20 000 euroa, perintö on verovapaa. Perintöverotuksen puoliso vähennys on 60 000 euroa ja alaikäisyys vähennys 40 000 euroa. Alaikäisyys vähennys koskee ainoastaan sellaisia alaikäisiä rintaperillisiä, joilla on ollut välitön perimisoikeus perinnönjättäjän kuolinhetkellä. Tämä tarkoittaa sitä, että vähennyksen voi saada vain vanhempansa menettänyt alaikäinen lapsi. Vähennysoikeutta ei voi siten laajentaa testamenttimääräyksin tai luopumalla perinnöstä alaikäisen lapsensa hyväksi. (Rehn 2008, 43.)

Esimerkki 1. Perittävä Maija kuolee, ja hänellä oli puoliso Matti sekä lapset Bertta 20 vuotta ja Mikko 16 vuotta. Omaisuutta on seuraavasti; Maijalla 160 000 euroa ja Matilla 100 000 euroa. Velkaa Matilla on 20 000 euroa. Oletetaan, että kaikki omaisuus on rahaa ja ettei puolisoilla ollut avioehtosopimusta. Lasketaan kuinka perintövero määräytyy.

Ensin suoritetaan puolisoitten välillä ositus:

€	Maija †	Matti	€
Varat	160 000	100 000	Varat
<u>Velat</u>	- 0	- 20 000	<u>Velat</u>
Säästö	160 000	80 000	Säästö
Säästö yhteensä	240 000 / 2 = 120 000		Säästö yhteensä
<u>Tasinko</u>	- 40 000	+ 40 000	<u>Tasinko</u>
Avio-osa	120 000	120 000	Avio-osa
Perintöosa	60 000	60 000	
	Bertta	Mikko	

Koska Maijan omaisuus on suurempi kuin Mattin, perillisten on luovutettava leskelle tasinkoa. Jos varallisuussuhteet olisivat toisinpäin, lesken ei tarvitsisi luovuttaa tasinkoa ensiksi kuolleen perillisille, mikäli hän vetoaa avioliittolain hänelle tuomaan oikeuteen. Avioliittolain 103,2 §:n nojalla leski ei ole velvollinen luovuttamaan omaa omaisuuttaan ensiksi kuolleen puolison perillisille. Huomattava on verotuskäytäntö tilanteessa, jos leski ensiksi ottaa tasinko-oikeuden vastaan, ja vasta sen jälkeen ilmoittaa luopuvansa oikeudestaan. Verotuskäytännössä asia on silloin tulkittu niin, että leski antaa lapsilleen lahjan, josta lahjaverotetaan. (Lindholm 2007, 14; Puroinen 2008, 400.)

Katsotaan kuinka perintövero määräytyy. Kaikki kuuluvat I perintöveroluokkaan.

Matti	→	ei perintöveroa , sillä avio-oikeuden nojalla saadusta tasingosta ei tarvitse maksaa perintöveroa
Bertta	→	perintövero 60 000€ :sta → vakioerä osuuden alarajan kohdalla 3 500 €
Mikko	→	perintävero 60 000 € :sta:
		- <u>40 000 €</u> → alaikäisyysvähennys
		20 000 € → vakioerä osuuden alarajan kohdalla 100 €

Verovapaita lahjoja voi saada yhdeltä ja samalta henkilöltä enintään joka kolmas vuosi 3 999 euron arvosta kerrallaan. Kuten luvussa viisi käsiteltiin, lisäksi verovapaana voi kodin irtaimistoa luovuttaa perintönä tai lahjana enintään 4 000 euron arvosta. Lisäksi lahjana voidaan maksaa esimerkiksi vastaanottajan koulutuskustannuksia periaatteessa rajoittamattomalla summalla, kunhan määrä on ”korvamerkitty” kyseiseen tarkoitukseen. Tämä tarkoittaa, ettei koulutukseen voida antaa rahaa, vaan esimerkiksi lukukausimaksu pitää maksaa suoraan koulutusorganisaatiolle. (Rehn 2008, 41.)

Taulukko 3. Lahjaveroasteikko ensimmäisessä veroluokassa (Koponen 2009, 190.)

Verotettavan osuuden arvo (€)	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
4 000 – 17 000	100	7
17 000 – 50 000	1 010	10
50 000 -	4 310	13

Taulukko 4. Lahjaveroasteikko toisessa veroluokassa (Koponen 2009, 190.)

Verotettavan osuuden arvo (€)	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla (€)	Veroprosentti ylimenevästä osasta (%)
4 000 – 17 000	100	20
17 000 – 50 000	2 700	26
50 000 -	11 280	32

Hallintaoikeuden merkitys

Perillisten saadessa omistusoikeuden perinnönjättäjän omaisuuteen voi perittävän testamentti antaa hallintaoikeuden jollekulle toiselle. Hallintaoikeus voi testamentista riippuen koskea joko koko jäämistöä tai vain tiettyä omaisuusesinettä. Toinen mahdollisuus hallintaoikeuden syntymiseen on nimenomainen lainsäädännös, jonka mukaisesti leskellä on aina oikeus pitää

jakamattomana hallinnassaan puolisoiden yhteinen asunto ja tavanomainen asuntoirto- ja vuokraus. Hallintaoikeus pienentää perillisille tulevan perintöosuuden arvoa ja samalla myös siitä määräytyvää perintöveroa. Perinnön arvosta vähennetään hallintaoikeuden pääomitetun arvo. (Koponen 2009, 70.)

Pääomitetun arvon pohjana tulisi aina käyttää edun todellista vuositulotonta. Tämän selvittäminen on kuitenkin usein varsin hankalaa, joten käytännössä yleensä käytetään laskennallista vuositulotonta, joksi vahvistetaan tietty prosenttiosuus hallintaoikeuden kohteena olevasta omaisuuden arvosta. Prosentti on yleensä kolme tai viisi prosenttia. Vakituisen asunnon osalta laskennallisena vuositulotona käytetään yleisesti viittä prosenttia. (Koponen 2009, 70.)

Elinikäisen hallintaoikeuden pääomitetun arvo on myös riippuvainen oikeuden saajan iästä. Yleensä silloin, kun kyseessä on jäljellä olevaksi eliniäksi tarkoitettu nautintaoikeus, etuuden vuosiarvo kerrotaan seuraavan taulukon mukaisesti. (Koponen 2009, 70)

Taulukko 5. Elinikäisen hallintaoikeuden ikäkertoimet, joilla määrätään hallintaoikeuden pääomitetun arvo

Edunsaajan ikä, vuotta	Vuositulokerroin
alle 44	12
44 - 52	11
53 - 58	10
59 - 63	9
64 - 68	8
69 - 72	7
73 - 76	6
77 - 81	5
82 - 86	4
87 - 91	3
92 tai enemmän	2

Esimerkki 2. Perittävän ja lesken nimissä olevan asunnon arvo on 200 000 €. Perittävän omistusoikeus oli 100 000 euroa ja leski jää asumaan puolisoitten yhteiseen kotiin. Leski on 60 vuotta, mikä tarkoittaa sitä, että taulukon mukaan ikäkerroin on 9. Kun kyseessä on vakituinen asunto, laskennallisena vuosituotona käytetään 5 prosenttia. Perittävän omistuosuuden perusteella laskennallinen vuosituotto on $5\% * 100\,000\text{ €} = 5\,000\text{ €}$.

Hallintaoikeuden arvo on näin ollen $9 * 5\,000\text{ €} = 45\,000\text{ €}$.

Näin ollen perittävän omistuosuuden osalta asunnon $\frac{1}{2}$ osan arvosta jää perintöverotettavaksi $100\,000\text{ €} - 45\,000\text{ €} = 55\,000\text{ €}$. (Koponen 2009, 70.)

Kahden vuoden sääntö

Kun sama omaisuus peritään useamman kerran kahden vuoden sisällä, perinnöstä maksetaan veroa vain kerran. Veroluokka määräytyy kaukaisimman sukulaissuhteen mukainen. Ensimmäisen perinnönjättäjän ja toisen perillisen välinen sukulaisuussuhde ei vaikuta veroluokkaan. (Lindholm 2007, 66.)

Esimerkki 3. Magda perii ensin Huldin. Kahden vuoden sisällä myös Magda kuolee ja Aarre perii hänet. Aarrelle Magdan omaisuudesta määrättävästä perintöverosta vähennetään Magdan saamasta omaisuudesta maksama vero.

Hulda †

Huldin tytär Magda

I perintöluokka

Magdan veljenpoika Aarre

II perintöluokka

Jos toisen perinnönjättäjän ja perillisen välinen sukulaisuussuhde on sama tai läheisempi kuin ensimmäisen perinnönjättäjän ja perillisen, omaisuudesta ei määrätä lainkaan perintöveroa toiselle perilliselle. (Lindholm 2007, 66.)

7 TESTAMENTIN MERKITYS PERINTÖVEROSUUNNITTELUN KEINONA

Huolellisella verosuunnittelulla voidaan vaikuttaa perintöveron määrään merkittävästi. Eri testamenttilajeja voidaan käyttää verosuunnittelun keinona. Testamentilla voidaan myös määrätä omaisuus suoraan sukupolven yli, jolloin säästetään yhden sukupolven maksama perintövero. Lisäksi seuraavassa sukupolvessa on yleensä enemmän perinnön jakajia, jolloin yhteenlaskettu perintövero pienenee. Kun omaisuutta siirtyy perintönä sukupolven yli, perinnönsaaja maksaa perintöveroa ensimmäisen perintöveroluokan mukaan. Henkivakuutuskorvaukset ovat myös yksi verosuunnittelun keino. Huomioitavaa on kuitenkin se, että testamentilla ei voi kuitenkaan suoraan määrätä vakuutuskorvauksen edunsaajaa.

Testamentilla voidaan siten hajauttaa jäämistöä periaatteessa kuinka laajalle vain halutaan, lakiosan saajat tietenkin huomioiden. Testamentilla voi esimerkiksi määrätä omaisuutta paitsi lapsenlapsilleen samalla myös keskipolvelle ja kaikkien näiden puolisoille. Seuraavassa esimerkissä kukaan ei joudu maksamaan veroa. (Korpela 2009)

Esimerkki 4. Veikolla on omaisuutta yhteensä 300 000 euron arvosta. Hänellä on vaimo ja kolme lasta. Lapsilla on kullakin puoliso ja kaksi lasta. Veikolla ja hänen vaimollaan on avio-oikeuden kokonaan sulkeva avioehto, ja asunto on lesken omaisuutta. Veikko on määrännyt testamentilla omaisuudestaan 79 999 euroa vastaavan osan vaimolleen sekä loput lastensa puolisoille ja lapsenlapsilleen 19 999 euroa kullekin. Testamentin mukaan loput 40 010 € jaetaan rintaperillisille. Kukin saa tällöin 13 336,67 euroa.

Perintöveron määräytyminen:

Vaimon perintöosa	79 999 €
Puolisovähennys	<u>— 60 000 €</u>
Verotettava määrä	19 999 € → ei veroa, koska alle 20 000 €
Rintaperillisten perintöosa	13 336,67 € → ei veroa, koska alle 20 000 €
Puolisoiden ja lastenlasten perintöosa	19 999 € → ei veroa, koska alle 20 000 €

Kukaan ei joudu maksamaan perintöveroa. Tilanne tietenkin edellyttää sitä, etteivät lapset vaadi lakiosaansa.

Esimerkki 5. Sama tilanne kuin edellisessä esimerkissä, mutta Veikko ei ole tehnyt testamenttia. Tällöin hänen omaisuutensa jakavat hänen lapsensa, ja kunkin saama perintöosuus on $300\,000\text{ €} / 3 = 100\,000\text{ €}$.

Perintöveron määräytyminen:

Rintaperillisen perintöosa $100\,000\text{ €} \rightarrow$ veron määrä $8\,700\text{ €}$

Verojen määrä yhteensä $3 * 8\,700\text{ €} = \mathbf{26\,100\text{ €}}$.

7.1 Testamenttien erilaiset verokohtelut

Jos kyse on kirjallisesta testamentista, riittää sen esittäminen verovirastolle ennen verotuksen toimittamista. Tavallisesti testamentin jäljennys liitetään perukirjaan. Verotuksen toimittamisen kannalta on merkityksetöntä, onko testamentti annettu perillisille tiedoksi vai ei tai ovatko perilliset sen hyväksyneet. Verotus toimitetaan testamentin mukaan, vaikka ei olisikaan vielä tiedossa onko testamentinsaaja ryhtynyt saantoonsa. Jos testamentinsaajan ilmoituksesta tai muutoin voidaan todeta, että saaja on luopunut tai luopuu saannostaan siihen ryhtymättä, asia otetaan verotusta toimitettaessa huomioon. (Puronen 2008, 106.)

Yhteistestamentti

Määräys yhteisestä perinnöstä annetaan testamentissa. Mikäli testamenttia pidetään verotuksellisesti yhteistestamenttina, perillisille määrätään yksi yhteinen perintövero koko peritystä omaisuudesta. Perintöveroluokka määräytyy sen perijän sukulaisuuden mukaan, joka on kaukaisinta sukua perinnönjättäjälle. Jos aviopuolisot saavat testamentilla yhteisesti omaisuutta, perintöveroluokka määräytyy läheisempää sukua olevan henkilön mukaan. (Lindholm 2007, 66.)

Yleensä on katsottu, että yhteistestamentista ei voi olla kyse, ellei testamentissa ole tätä koskevaa nimenomaista lausumaa tai muuta viittausta, josta tämä on pääteltävissä. Toisaalta oikeuskäytännön perustella näyttää siltä, että ratkaisut eivät nojaa yksinomaan oikeudellisiin

seikkoihin. Ratkaisulinja perustuu siihen, että saannon yhteisyyttä on pohdittu ensisijassa siltä kannalta, kumpi ratkaisu on verovelvolliselle edullisempi. Tämän mukaisesti, kun yhteissaanto on muiden kuin aviopuolisoiden osalta epäedullisempi kuin murto-osainen saanto, testamenttia ei ole kuin poikkeuksellisesti pidetty yhteistestamenttina. Puolisoiden osalta tulkinta on puolestaan käännetty toisin päin. (Ossa 2009, 44 - 45.)

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu vuodelta 1970 käsittelee juuri tätä tilannetta:

KHO 1970 II 594

Vaikka testamentintekijän koko omaisuus, joka pääasiassa käsitti rahaa ja pankkitalletuksia, oli testamentissa määrätty yhteisesti useille henkilöille, perintövero määrättiin kullekin testamentinsaajalle erikseen.

Jos yhteistestamentti on koskenut vain rahavaroja, ei testamenttia ole silloin pidetty verotuksellisesti yhteistestamenttina, vaan perinnön on katsottu tulleen kullekin perinnönsaajalle määräosin. Tällöin perintöverotuksessa ei ole verotettu yhteissaannosta, vaan vero määrätään jokaiselle perintö-osuuden ja sukulaissuhteen mukaan. (Lindholm 2007, 66.)

Toisaalta seuraava korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu on ollut päinvastainen:

KHO 12.11.1992/4100

Perinnönjättäjä oli testamentissaan määrännyt, että hänen poikansa ja tämän aviopuoliso saavat yhteisesti pesästä päältäpäin legaatit. Puolisoiden katsottiin saaneen omaisuuden yhteisesti, vaikka kysymyksessä oli rahalegaatti. Näin ollen perintövero oli laskettava läheisempää sukua olevan pojan sukulaisuuden perusteella I veroluokan mukaan.

Yleis- ja erityisjälkisaädös

Yleistestamentin saajaa verotetaan saamastaan perinnöstä riippuen perinnön arvosta ja hänen sukulaisuussuhteestaan perittävään. Erityistestamentin eli legaatit saajan verotus on myös selkeä, sillä tavallisin legaatti lienee hallintaoikeus tai muu toistuvaishuontainen etuus tiettyyn varallisuuteen. Toistuvaisedut ovat verovapaita PerVL:n 2.2 §:n nojalla, jonka mukaan verovapaita ovat jollekin eliniäksi testamentattu tai lahjoitettu etuus sekä määräaikainen etuus. (Puronen 2008, 116 - 117.)

Määräaikainen etuus annetaan määrävuosiksi tai siten, että määräajan päätyminen on sidottu jonkun tietyn seikan täyttymiseen. Tietty seikka voi olla esimerkiksi nuoremman lapsen saavuttaessa täysi-ikäisyyden tai lesken uusi avioliitto. Tunnusomaista on, että se koskee tietyn ajan. Täsmällistä riittävää aikaa ei lainsäätäjällä ole määritellyt. Lainkohdan taustalla lienee kuitenkin ajatus, että edun on ainakin lahjoitushetkellä tarkoitettu kestävän pidemmän ajan. (Puronen 2008, 73 - 74.)

On huomattava kuitenkin se, että legaatintulot saajaa verotetaan legattiomaisuuden tuottamasta tuotosta. Se, mistä ajankohdasta lukien legaatintulot saajaa verotetaan, on epäselvää. Ainakin seuraavat kolme vaihtoehtoa ovat olleet esillä: legataaria verotetaan omaisuuden tuottamasta tulosta ja varallisuudesta joko kuolinhetkestä alkaen, testamentin lainvoimaiseksi tulosta alkaen tai siitä hetkestä alkaen, kun legaatti täytetään. (Ossa 2009, 91.)

Täysi ja rajoitettu omistusoikeustestamentti

Omistusoikeustestamentin saaja on perintöverovelvollinen saamastaan omaisuuden määrästä. Puolisoiden kohdalla täysi omistusoikeustestamentti on verotuksellisesti epäedullisempi kuin jäljempänä käsiteltävä hallintaoikeustestamentti. Puolison avio-oikeuden perusteella saama osuus on verotonta, mutta perintönä puolisolta siirtyvästä omaisuudesta leski joutuu maksamaan perintöveron. Lisäksi jos iäkäs leski kuolee suhteellisen lyhyen ajan kuluessa puolisonsa jälkeen, käy helposti niin, että ensiksi kuolleen puolison jälkeen jäävästä perintösasta joudutaan maksamaan perintövero kahteen kertaan. (Koponen 2009, 113.)

Seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu kuvastaa juuri edellä mainittua tilannetta:

KHO 7.5.1992/4100

Perinnönjättäjä oli kuollut 23.1.1988. Kuolinpesään kuului 23.1.1986 kuolleelta henkilöltä perittyä omaisuutta. Perintö- ja lahjaverolain 17 §:ää ei voitu soveltaa, koska kuolemantapaukset eivät olleet sattuneet tuossa lainkohdassa säädetyn määräajan, kahden vuoden kuluessa. Äänestys 4-3.

Omistusoikeustestamenttia onkin syytä käyttää vain perustellusta syystä. Jos puoliset esimerkiksi ovat vielä verrattain nuoria, voi omistusoikeustestamentti antaa suuremman

toimintavapauden. Jos puolisoiden omaisuus käsittää omakotitalon ja heidän elämäntilanteensa on sellainen, että muutto paikkakunnalta toiselle voi tulla kysymykseen, täytyy jälkellä jääneellä puolisoilla olla mahdollisuus realisoida omaisuus. Tai jos puoliset ovat liikkeenharjoittajia, tarvitsee leskeksi jäänyt liikettä jatkaessaan täyden määräämisvallan liikeomaisuuteen. (Norri 2007, 139.)

Hallintaoikeus- eli käyttöoikeustestamentti

Hallintaoikeustestamentilla määrätään hallintaoikeus omaisuuteen jollekin, tavallisesti viimeksi eloonjäävälle puolisolle, omistusoikeuden mennessä lakisääteisille perillisille tai testamentissa määrätyle saajalle. Perilliset, jotka saavat omaisuuteen omistusoikeuden, joutuvat maksamaan perintöveron. Perillisten osalta lesken hallintaoikeudessa on se hyvä puoli, että hallintaoikeuden pääomitettu arvo alentaa perillisten perintöveroja. (Koponen 2009, 113 - 114.)

Mikäli leski perinnönjaossa luopuu hallintaoikeudesta, verottaja saattaa tulkita lesken antaneen lahjan perillisille. Lahja voi muodostua silloin, kun leski ennen hallintaoikeudesta luopumistaan on ensiksi ilmoittanut vetoavansa lailla tai testamentin perusteella hänelle kuuluvaan hallintaoikeuteen ja verottaja on sen perusteella toimittanut perintöverotuksen. Hallintaoikeushan on alentanut perillisten perintöveroja, joten verottajan tulkinta on ymmärrettävää. (Koponen 2009, 180.)

Hallintaoikeuden saajan oikeus on perintöverotuksessa verovapaa PerVL:n 2.2 §:n mukaan. Sen sijaan varallisuudesta kertyvästä tuotosta hallinta- ja käyttöoikeuden haltija maksaa normaalisti veroa. Käyttöoikeuden haltija on myös velvollinen maksamaan hallinta-aikanaan syntyneet tarpeelliset kustannukset, ”jotka ovat sen laatuksia, että ne on suoritettava hänen hallinta-aikanaan saatavalla tuotolla” (PK 12:3.2). Tällaisiksi luetaan esimerkiksi asunto-osakeyhtiön hoitovastike. Sen sijaan pääomavastikkeet kuuluvat lähtökohtaisesti omistajatahon vastattaviksi. (Ossa 2009, 94.)

On huomattava sekin, että jos esimerkiksi vanhemmat hallintaoikeuden pidättäjinä kustantavat perusparannusremontin vapaa-ajan kiinteistöllä, tällöin parannetaan sellaisen omaisuuden arvoa, jonka lapset omistavat. Tällöin lapsia voidaan verottaa lahjasta. (Ossa 2009, 94.)

Perintövero joudutaan maksamaan ensiksi kuolleen puolison kuoleman jälkeen. Kun leski aikanaan kuolee, perilliset maksavat perintöveron vain siitä osasta omaisuutta joka oli lesken omaisuutta. (Koponen 2009, 113.)

Perillisten kannalta huono puoli on se, että perintöveron maksuvelvollisuus alkaa ennen kuin pesän varat ovat osakkaiden käytettävissä. Tämän ongelman voi ratkaista käyttämällä pesän varoja perintöverojen maksuun. Tämä voi kuitenkin aiheuttaa perillisille lahjaveroja. Lahjaveron perusteena on se, että lesken tulkitaan luopuneen hallintaoikeudesta niiden varojen osalta, jotka käytetään osakkaiden verojen maksuun. Pesän rahojen käyttöön on saatava myös lesken suostumus, mikäli hänellä on kaikkeen omaisuuteen hallintaoikeus. Toinen tapa pyrkiä ratkaisemaan tilanne on se, että perilliset ottavat lakiosansa osaksi tai kokonaan pesästä. (Koponen 2009, 114.)

Omistajattoman tilan testamentti

Hallintaoikeustestamentti voi olla myös sellainen, että testamentintekijän kuollessa ei anneta omistusoikeutta kellekään. Tällaisessa testamentissa voidaan antaa käyttöoikeus ensisaajalle ja omistusoikeus toissijaiselle saajalle vasta ensimmäisen saajan käyttöoikeuden päätyttyä. Omistusoikeuden saaja on velvollinen maksamaan veroa vasta, kun ensimmäisen saajan käyttöoikeus omaisuuteen päättyy. (Lindholm 2007, 118.)

Tälle niin sanotulle omistajattoman tilan testamentille on luonteenomaista omistajaton tila, joka jatkuu määrätyn ajan, esimerkiksi toisen henkilön hallintaoikeuden kestoajan. Vasta tämän jälkeen omistusoikeus siirtyy testamentinsaajalle. Koska perintöverovelvollisuus on sidottu omistusoikeuden saantohetkeen, omistajattoman tilan testamentilla voidaan eräissä tapauksissa siirtää verovelkasuhteen alkamista yli ajan, jonka varallisuuden katsotaan olevan omistajattomassa tilassa. (Ossa 2009, 94.)

Perinnöstä määrätään kuitenkin vero heti testamentintekijän kuollessa, jos omistusoikeuden saaja on testamentintekijän perillinen. Esimerkiksi silloin, kun testamentilla annetaan hallintaoikeus leskelle ja omistusoikeus lapsille, vero määrätään heti testamentintekijän kuollessa. (Lindholm 2007, 118.)

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu vuodelta 2000 käsittelee juuri tilannetta, jossa omistajattoman tilan testamenttia ei voitu käyttää perintövelvollisuuden lykkäämiseen:

KHO 30.11.2000/3133

Puolisoiden A:n ja B:n keskinäisen testamentin mukaan toisen kuoltua sai jälkeenjäänyt käyttöoikeuden koko omaisuuteen. Omaisuuden jaosta molempien kuoltua oli määrätty muun muassa siten, että A:n ja B:n poika sai käyttöoikeuden erääseen tilaan irtaimistoinen ja pojankin kuoltua siirtyi omistusoikeus tilaan irtaimistoinen pojan tyttärelle. Koska pojan tytär oli sijaisperillinen, A:n ja B:n testamentin mukainen omistajaton tila A:n kuoleman jälkeen siihen asti, kunnes poika oli kuollut, ei ollut mahdollinen. Pojan tyttärelle oli siten tullut määrätä perintövero hänelle testamentilla määrätystä omaisuudesta jo A:n jälkeen toimitetussa perintöverotuksessa.

Erilaiset verokohtelut

Seuraavissa esimerkeissä 6 ja 7 tarkastellaan omistusoikeuden ja hallintaoikeuden erilaista verokohtelua.

Esimerkki 6. Testamentintekijä omistaa asunto-osakkeen, johon hänen 80-vuotias sisarensa saa elinikäisen käyttöoikeuden. Testaattorin 25-vuotias veljentytär saa osakkeeseen omistusoikeuden, joka alkaa vasta testaattorin sisaren kuollessa.

Pesän säästö (osakkeen arvo)	80 000 €
------------------------------	----------

Kun veljentytär saa omistusoikeuden vasta sisaren kuollessa, perinnöstä ei määrätä perintöveroa maksettavaksi testamentin tekijän kuolinhetkellä. Perintöveroa joudutaan maksamaan vasta perittävän sisaren kuollessa, ja myös perintöosuus arvostetaan sisaren kuolinhetken mukaiseen arvoon. (Lindholm 2007, 118 - 119.)

Esimerkki 7. Sama tilanne kuin edellisessä esimerkissä, mutta veljentytär saa omistusoikeuden osakkeeseen heti testamentintekijän kuollessa.

Pesän säästö (osakkeen arvo)	80 000 €
Vuosituotto ja etuuden pääomitettu arvo (80 000 € * 5 %) * 5 =	<u>- 20 000 €</u>
Verollinen perintöosuus	60 000 €
Perintövero perintöosuudesta	9 300 €

Koska veljentytär saa heti omistusoikeuden, hänelle määrätään testamentintekijän kuollessa perintövero II - veroluokan mukaan. Pesän säästöstä vähennetään 80 -vuotiaan sisaren pääomitettu arvo. (Lindholm 2007, 119.)

Esimerkin 6 etuna on se, että perintövero määrätään vasta käyttöoikeuden haltijan kuollessa. Verolle saadaan näin maksuaikaa. Huonona puolena voidaan pitää sitä, että perintöveroa määrätessä omaisuus arvostetaan käyttöoikeuden haltijan kuolinhetken mukaan. Omaisuuden arvon noustessa testamentintekijän kuoleman jälkeen perintöosuus nousee, ja omistusoikeuden saajan on maksettava enemmän perintöveroa. (Lindholm 2007, 119.)

Jos veljentyttärellä ei ole vielä omistusasuntoa, esimerkissä 7 tuleva omistus vie häneltä ensiasunnon veroedun. Ensiasunnon ostajan ei tarvitse maksaa varainsiirtoveroa ensimmäisestä omaksi kodikseen ostamasta asunnosta. Varainsiirtovero on 1,6 prosenttia asunto-osakkeen ja 4 prosenttia kiinteistön kauppahinnasta. Asunnon ostaja joutuu maksamaan varainsiirtoveron, jos hänellä on ollut aikaisemmin omistuksessaan vähintään puolet asuinrakennuksesta tai osakehuoneiston hallintaan oikeuttavista osakkeista. Huoneistossa tai omakotitalossa ei ole tarvinnut edes asua, vaan pelkkä omistaminen riittää viemään verovapauden. (Sorvanto 2009, 90.)

Jos veljentytär olisi lähiaikoina ostamassa itselleen 100 000 euron arvoista omakotitaloa, joutuu hän maksamaan siitä 4 000 euroa varainsiirtoveroa. Esimerkki 6 olisi parempi vaihtoehto, sillä silloin veljentytär säästyisi sekä varainsiirtoveron että perintöveron maksamiselta.

Tuotto-oikeustestamentti

Tuotto-oikeustestamentin antama toistuvaisetä on yleensä perintöverotuksessa verovapaa, ja verotus toimitetaan tuloverotuksena. Toistuvaisuusteisten etujen jättämistä PerVL:n ulkopuolelle on perusteltu ennen muuta veronmaksukykyisyyssnäkökohdilla. On katsottu, että vähitellen kertyvän edun saajalla ei olisi kykyä suoriutua edun verottamisesta, jos vero määrättäisiin kerralla koko edun pääomitetun arvon perusteella. Koska testamentin saaja ei saa etuakaan yhdellä suorituksella, on kohtuullisempaa periä saannosta veroa sitä mukaa kuin tuloakin eli maksukykyä kertyy. (Puronen 2008, 23, 69.)

7.2 Perintö sukupolven yli

Perillisen ei ole pakko ottaa perintöä vastaan, vaan perinnön voi siirtää omille lapsilleen jätettyymällä itse pois perimysketjusta. Parhaiten tämä tapahtuu perinnöstä luopumalla, joko kirjallisesti ennen perittävän kuolemaa tai vasta perittävän kuoltua. Perittävän kuoltua perillinen ei saa ottaa perintöään vastaan eikä ryhtyä millään lailla pesään, josta voitaisiin tulkita mahdollinen perinnön vastaanottamistahto.

Perittävä voi myös testamentissaan syrjäyttää perillisen niin, että lopputulos vastaa perinnöstä luopumista. Tällaisen testamentin hyväksyminen toteuttaa asiallisesti perinnöstä luopumisen. Testamentin yhteydessä käsiteltiin, että testamentintekijä ei voi määrätä testamentissa enemmästä kuin vapaaosasta. Rintaperillisen asemassa olevan perillisen osalta testamentin tekijä ei voi poistaa tämän oikeutta lakiosaan ilman rintaperillisen hyväksymistä. (Nousiainen & Sormunen 2009, 46.)

Huomioitava on aikaisemmin käsitelty alaikäisyysvähennykseen liittyvä säännös. Tämän mukaanhan perinnöstä luopuminen tai erityistestamentin tekeminen alaikäisen hyväksi ei oikeuta alaikäisyysvähennykseen. Perintöveron säästäminen tällä tavoin ei siten ole mahdollista eikä laillisesti sallittua.

Edellä käsiteltiin, että perinnöstä luopuminen voi tapahtua ennen perittävän kuolemaa tai perittävän kuoleman jälkeen. Mikäli perillinen on ilmoittanut luopuvansa perinnöstä ennen perittävän kuolemaa ilman että perillinen, tämän puoliso tai rintaperillinen olisi saanut perillisen lakiosaa vastaavaa korvausta, tulee hänen tästä huolimatta uudistaa ilmoituksensa perittävän kuoltua. Tällöin luopuminen on tehokas, vaikka lakiosaa tai sitä vastaavaa korvausta ei olisi maksettukaan. (Nousiainen & Sormunen 2009, 46.)

Ehdottoman tärkeää on huomioida se, että väärä luopumistapa tai luopumisaika saattaa moninkertaistaa verojen määrän. Yleisin virhe, mikä aiheuttaa moninkertaisen verotuksen on se, että perinnöstä luopuja ryhtyy määräämään, että jokin tietyn tyyppinen omaisuus menee jollekin tietylle henkilölle. Verottaja tulkitsee tilanteen niin, että perillinen on ottanut ensiksi perinnön vastaan ja sen jälkeen antanut lahjan. Tämä merkitsee sitä, että samasta omaisuudesta maksetaan sekä perintö- että lahjaverot. Myös se on tärkeää, että perinnöstä luopuja

toimittaa luopumistahdonilmaisunsa verottajalle ennen kuin perintöveropäätös on ehditty tehdä. (Koponen 2009, 115 - 116.)

Tehokas ja tehoton luopuminen

Perinnöstä tai testamentista luopuminen voi tapahtua joko tehokkaasti tai tehottomasti. Tehokkuus ja tehottomuus kuvaavat luopumisen vaikutuksia perintövelkasuhteen syntymiseen. Mikäli luopuminen on tapahtunut verotuksellisesti tehokkaasti, luopuja ei tule verovelvolliseksi, vaan perintövelkasuhde syntyy luovutuksensaajan saantoon. (Puronen 2008, 89; Ossa 2009, 98.)

Jos luopuminen katsotaan tehottomaksi, perintövelkasuhde on syntynyt luopumisesta huolimatta. Tällöin luopujan tulee maksaa perintöveroa koko perintöosuudesta. Lisäksi tehoton luopuminen synnyttää jo edellä mainitun lahjaverovelkasuhteen luopujan ja luovutuksensaajan välille. (Ossa 2009, 98.)

Tehokkaan luopumisen edellytyksenä on, että perillinen ei ota perintöä vastaan. Perillinen on ilmaissut luopuvansa perinnöstään, ja hän ei ryhdy pesään. Perintöön ryhtymisessä eli perinnön vastaanottamiseksi on pesän osakkaan kannalta kysymys siitä, että perillinen tekee päätöksiä kuolinpesän osakkaana kuolinpesää koskevista asioista. (Ossa 2009, 97 - 98.)

Lakimääräistä jäämistöä koskevat toimet eivät ole sellaista pesään ryhtymistä, joka synnyttäisi verovelvollisuuden. Näitä toimia ovat pesän hoito ja hallinta sekä toimenpiteet perunkirjoituksen toimittamiseksi. Myöskään lesken osalta tasingon vastaanottaminen ei osoita perintöön ryhtymistä. Leski voi tästä huolimatta luopua tehokkaasti perintöoikeudestaan puoliso-vainajansa perillisten hyväksi. Tasinkoa ja perintöoikeutta on tarkasteltava erillään. (Ossa 2009, 97.)

Tehokas perinnöstä luopuminen edellyttää myös, ettei sen yhteydessä ole määrätty edunsaajaa. Perittävä osuus siirtyy niille, jotka olisivat olleet perillisten asemassa, jos luopuja olisi kuollut ennen perittävää. Luopuminen voi tapahtua tehokkaasti vain sijaantuloperillisen hyväksi. Lisäksi on huomioitava, että luovutuksensaajan oikeus perittävään omaisuuteen tulee

olla rajoittamaton omistusoikeus. Tehokkaassa luopumisessa luopuja ei siten voi pidättää itselleen edes hallinta- tai tuotto-oikeutta. (Ossa 2009, 97 - 98.)

Testamentin osalta sijaantulo-oikeus määräytyy eri tavalla kuin perinnöstä luopumistilanteissa. Jos testamentista luovutaan tehokkaasti, omaisuus menee testamentin toissijaiselle saajalle. Sen sijaan jos testamentintekijä ei ole testamentissa ilmaissut mitään sijaantulo-oikeudesta tilanteessa, jossa testamentinsaaja luopuu testamentista, eikä hänen tahdostaan ole muutoinkaan saatavissa selvitystä, omaisuus menee lähtökohtaisesti sille, joka olisi oikeutettu jäämistöön siinä tapauksessa, että testamenttia ei olisi lainkaan tehty. (Ossa 2009, 99.)

Muotovaatimukset

Perintökaaren mukaan ennakkoluopuminen tulee tapahtua kirjallisesti. Kirjallinen perintösopimus voi olla siviilioikeudelliselta luonteeltaan joko negatiivinen tai positiivinen. Negatiivinen perintösopimus on kyseessä juuri silloin, kun perillisasemassa oleva henkilö luopuu osalleen tulevasta perinnöstä jo ennen perinnönjättäjän kuolemaa. Tavallisesti määrämuotoinen negatiivinen perintösopimus syntyy hyväksymällä perittävän elinaikana tekemä testamentti. Rintaperillisen on saatava luopumisesta lakiosaansa vastaava kohtuullinen korvaus. Muun kuin rintaperillisen tekemä luopuminen on pätevä vastikkeettomanakin. Positiivisesta perintösopimuksesta on kysymys silloin, kun perittävä sopii perillisen kanssa jonkun muun asettamisesta perillisen asemaan. Tällaista sopimusta pidetään mitättömänä, oli se sitten vastikkeellinen tai vastikkeeton. Sopimus on mitätön myös perintöverotuksen kannalta. (Nousiainen & Sormunen 2009, 46; Puroinen 2008, 82.)

Veroseuraamuksia

Seuraavissa yksinkertaistetuissa esimerkeissä 8 ja 9 tarkastellaan tehokkaan ja tehottoman luopumisen veroseuraamuksia.

Esimerkki 8. Tehokas luopuminen

Aune kuoli leskenä jättäen 90 000 euron omaisuuden. Aunen lapsi Ville luopui perinnöstään tehokkaasti lastensa Kaisan, Timon ja Jannen hyväksi.

Perittävä	† Aune 90 000 € / 3		
Perilliset	Kaisa 30 000 €	Timo 30 000 €	Janne 30 000 €
<u>Perintövero:</u>	<u>- 800 €</u>	<u>- 800 €</u>	<u>- 800 €</u>
Perintöosa	29 200 €	29 200 €	29 200 €
Verot yhteensä $3 * 800 € =$	2 400 €		

Esimerkki 9. Tehoton luopuminen

Tiedot kuten esimerkissä 8, mutta Villen oli katsottu ryhtyneen perintöönsä eli kyseessä oli tehoton luopuminen. Verottaja tulkitsi Villen antaneen lapsilleen lahjan.

Perittävä	† Aune 90 000 €		
Perillinen	Ville 90 000 € (- perintövero 7 400 €)		
Lahja	Kaisa 30 000 €	Timo 30 000 €	Janne 30 00 €
<u>Lahjavero</u>	<u>- 2 310 €</u>	<u>- 2 310 €</u>	<u>- 2 310 €</u>
Netto	27 690 €	27 690 €	27 690 €
Verot yhteensä $7 400 € + (3 * 2 310 €) =$	14 330 €.		
Verohyöty tehokkaassa luopumisessa $14 330 € - 2 400 € =$	11 930 €		

Osittainen perinnöstä luopuminen

Verotuskäytännössä on varsin vakiintuneesti pidetty osittaista luopumista verovelkasuhteen synnyttävänä disponointina. Perintövero määrätään näissä tapauksissa koko perintöosuudesta, eli kyseessä on tehoton luopuminen. Sen sijaan testamentin osalta tehotomuuden aiheuttavana disponointina ei ole pidetty määräämistointa, jolla testamentinsaaja on luopunut saantonsa osasta. Esimerkiksi jos testamentinsaaja on luopunut osasta saantoa rintaperillisten hyväksi, jotta nämä olisivat luopuneet moittimasta saantoa tai kun testamentinsaaja on luopunut omaisuuden omistusoikeudesta tyytyen vain hallintaoikeuteen tai tuottoon. Vero määrätään testamentista osittain luopuneelle vain saannon siitä osasta, josta ei ole luovuttu. (Puronen 2008, 95 ja 100 - 101.)

Opinnäytetyön lopussa on liitteenä negatiivinen perintösopimus (LIITE 6).

7.3 Testamentti ja vakuutuksen edunsaajamääräys

Henkivakuutuksen edunsaajamääräystä ja testamenttia on usein verrattu toisiinsa. Niissä on yhtäläisyytenä se, että kummassakin on kysymys kuolemanvaraisesta määräyksestä jälkeensä jäävien hyväksi. Niiden välillä on myös oleellisia eroja. Edunsaajamääräys ja testamentti ovat kaksi eri oikeustointia. Testamentilla ei voi tehdä pätevää vakuutuksen edunsaajamääräystä, eikä testamentilla voi muuttaa tai peruuttaa vakuutuksen edunsaajamääräystä. Testamenttia voidaan kuitenkin käyttää tulkinta-apuna epäselville edunsaajamääräykselle selvittäessä vakuutusnottajan tahtoa ja tarkoitusta. (Okslahti 2008, 15.)

Henkivakuutuksen yhtenä tarkoituksena on varautua ennenaikaisen kuoleman aiheuttamiin vakuutusnottajan omaisten taloudellisiin huoliin. Oleellisia ovat erilaiset sosiaaliset perusteet, joita ovat esimerkiksi perheen perustamisvaihe, jolloin lapset ovat pieniä ja vakuutusnottaja on velkainen. Vakuutusnottajan vanhentuessa sosiaalisiin perusteisiin liittyvä tarve vähenee, ja muut tekijät alkavat nousta tärkeämmiksi. Tällöin mietitään sitä kenelle halutaan jättää kertynyt omaisuus kuoleman jälkeen. Tässä tilanteessa tehdään usein testamentti. Testamentti on siten enemmän elämänkaaren loppupuolelle sijoittuva oikeustoimi. (Okslahti 2008, 15.)

Kuten edellä mainittiin, testamentilla ei voi muuttaa tai peruuttaa henkivakuutuksen edunsaajamääräystä. Vakuutuskorvaus maksetaan vakuutetun kuoleman jälkeen vakuutus sopimuslain määrittävällä tavalla, vaikka vakuutusnottaja olisi testamentissa selvästi ilmaissut tahtonaan, että vakuutuskorvaus on maksettava eri tavalla. Testamentilla ei myöskään määrätä vakuutuksen edunsaajasta. Poikkeuksena on tilanne, jossa vakuutettu elinaikanaan toimittaa testamentistaan jäljennöksen vakuutusnottajalle ja pyytää merkitsemään edunsaajan testamentin mukaisesti. Vakuutusnottaja ei voi itse tehdä merkintää vakuutus kirjaan edunsaajasta, vaan edunsaajamääräys on saatettava vakuutusnottajan tietoon ennen vakuutus tapahtumaa. Yksi vaihtoehto on myös määrätä edunsaajaksi kuolinpesä. Tällöin vakuutus korvaus jakautuu testamentin mukaan eikä edunsaajamääräyksiä tarvitse muuttaa, vaikka testamenttia muutettaisiinkin. (Okslahti 2008, 14 ja 31.)

Edunsaajamääräys ja lakiosa

Pääsääntönä voidaan pitää, että henkivakuutuksen kuolintapakorvaus, jossa edunsaaja on määrätty, ei kuulu jäämistöön ja on siten rintaperillisen lakiosasuojan ulkopuolella. Tästä pääsäännöstä poiketen säädetään kuitenkin perintökaaren 7 luvun 4 pykälässä, ”jos perittävä on kuolemansa varalta ottamassaan henkivakuutuksessa määrännyt kolmannen henkilön edunsaajaksi, on perittävän suorittamat vakuutusmaksut perintöosaa määrättäessä luettava pesän varojen lisäykseksi, jos maksut eivät olleet kohtuullisessa suhteessa perittävän oloihin ja varoihin nähden”. Tätä säännöstä voidaan soveltaa lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa perittävä on käyttänyt oleellisen suuren henkivakuutuksen maksamiseen merkittävän osan varoistaan. Ratkaisevaa siis on vakuutusmaksun suuruus vakuutuksenottajan varallisuuden vakuutusentekohetkellä. Edellytyksenä ylisuurten vakuutusmaksujen lukemiseen pesän varojen lisäykseksi on se, että lakiosaperillinen sitä nimenomaisesti vaatii. (Okslahti 2008, 34.)

Huomionarvoista on myös se, että jos edunsaaja on määrätty, vakuutuskorvauksen ei katsota kuuluvan kuolinpesän varoihin. Tällöin saadulla korvauksella ei tarvitse maksaa vainajan mahdollisia velkoja. (Silander 2007, 85.)

Verokohde

Vakuutuskorvaus verotetaan aina joko tuloverotuksessa tai perintöverotuksessa, mutta ei koskaan molemmissa. Pääsäännön mukaan vakuutuskorvaukset verotetaan saajansa veronalaisena tulona. Tuloverolaissa on kuitenkin erikseen määritely, että vakuutuskorvaus, joka maksetaan kertasuorituksena vakuutetun kuoleman yhteydessä hänen puolisolleen, ylenevässä tai alenevassa polvessa olevalle perillisilleen, otto- tai kasvattilapselleen, kuolinpesälleen tai puolisonsa lapselleen, ei ole tuloverotuksessa veronalaista tuloa. Kun vakuutuskorvaus on tuloverosta vapaata, kohdellaan suoritusta perintöverotuksen periaatteiden mukaisesti. (Silander 2007, 84; Aarnio & Kangas & Puroinen 2000, 170.)

Vakuutuskorvauksen vaikutus perintöverotukseen riippuu siitä, maksetaanko suoritus suoraan edunsaajiksi nimetyille vai kuolinpesälle. Jos vakuutuskorvauksen saaja on yksilöity vakuutus sopimuksessa, lisätään korvaus siltä osin kuin se on verollinen saajan perintöosuuteen.

Jos saajaksi on määritelty kuolinpesä, tai edunsaajamääräys puuttuu, lisätään korvaus pesän bruttovaroihin. (Puronen 2008, 134.)

PerVL:n 7 a §:n mukaan vakuutuskorvaus on perintöverosta vapaa siltä osin kuin kunkin edunsaajan tai perillisen saama kuolintapauksesta johtuva vakuutuskorvaus ja taloudellinen tulo ovat enintään 35 000 euroa. Siltä osin kuin vakuutuskorvauksen määrä ylittää vapaaosan, se on perintöverotuksessa veronalaista varallisuutta. Veronalainen osa lisätään saajan perintöosuuteen. (Puronen 2008, 134.)

Lesken osalta laissa on erityissäännös, jonka mukaan lesken vapaaosan suuruus on puolet tai kuitenkin vähintään 35 000 euroa riippumatta siitä, perustuuko suoritus edunsaajamerkintään vai kuolinpesän jäämistön lakimääräiseen jakoon. Toisin sanoen, jos henkilövakuutusten nojalla maksettava korvaus perittävän kuoleman johdosta on esimerkiksi 200 000 euroa ja edunsaajaksi on merkitty puoliso, siirtyy puolet korvauksesta leskelle verovapaasti. Vastavasti, jos leskelle maksettava vastaava henkilövakuutuskorvaus on 40 000 euroa, ei leski ole velvollinen suorittamaan veroa kuin 5 000 eurosta. Jos taas vakuutuksen edunsaajamääräyksen mukaan saajana on kuolinpesä, lesken on katsottu saavan avio-oikeutensa nojalla puolet vakuutuskorvauksesta verovapaasti riippumatta korvauksen euromäärästä. Jos henkivakuutuskorvaus on esimerkiksi miljoona euroa, lesken verovapaa osa on puoli miljoonaa euroa. (Silander 2007, 85; Puronen 2008, 137.)

Esimerkissä 10 ja 11 tarkastellaan vakuutuskorvauksen tuottamaa verohyötyä. Oletetaan, että perittävältä ei jäänyt muuta omaisuutta. Puolisoilla ei ole avioehtoa, ja Pirkolla ei ole omaisuutta. Jätetään huomioimatta mahdollinen kodin osuus hallintaoikeusvähennyksenä.

Esimerkki 10. Veikolla oli 300 000 euron henkivakuutuskorvaus, ja hän oli merkinnyt edunsaajiksi omaiset. Heillä on kaksi aikuista lasta, Taneli ja Arttu.

Perittävä	† Veikko 300 000 €		
Perilliset	Pirkko 150 000 €	Taneli 75 000 €	Arttu 75 000 €
<u>Verovapaa osa</u>	- 75 000 €	- 35 000 €	- 35 000 €
Verotettava osuus	75 000 €	40 000 €	40 000 €
<u>Perintövero</u>	- 5 450 €	- 1 500 €	- 1 500 €
	69 550 €	38 500 €	38 500 €
<u>Verovapaa osa</u>	+ 75 000 €	+ 35 000 €	+ 35 000 €
Netto	144 550 €	73 500 €	73 500 €

Verojen määrä yhteensä $5\,450\text{ €} + (2 * 1\,500\text{ €}) = \mathbf{8\,450\text{ euroa}}$

Esimerkki 11. Sama tilanne kuin edellisessä esimerkissä, mutta Veikolla ei ole vakuutuskorvausta. Hänen jäämistönsä jaetaan perintökaaren säännösten mukaan.

Perittävä	† Veikko 300 000 €		
Perilliset	Pirkko 150 000 €	Taneli 75 000 €	Arttu 75 000 €
Puolisovähennys	- 60 000 €		
Verotettava osuus	90 000 €	75 000 €	75 000 €
<u>Perintövero</u>	- 7 400 €	- 5 450 €	- 5 450 €
	82 600 €	69 550 €	69 550 €
Puolisovähennys	+ 60 000 €		
Netto	142 600 €	69 550 €	69 550 €

Verojen määrä yhteensä $7\,400\text{ €} + (2 * 5\,450\text{ €}) = \mathbf{18\,300\text{ €}}$

Verosäästö vakuutusta käyttämällä $18\,300\text{ €} - 8\,450\text{ €} = \mathbf{9\,850\text{ €}}$

Vakuutuskorvauksestaikin voi luopua perillistensä hyväksi

Vakuutuskorvauksesta luopumiseen on sovellettu samoja periaatteita kuin testamentista luopumiseen. Luopuja ei voi määrätä, kenelle vakuutuskorvaus menee tai miten se jakaantuu sijaantuloperillisten kesken. Luopumista harkittaessa on tärkeää varmistua etukäteen siitä, kenelle vakuutuskorvaus luopujan jälkeen päättyy. Jos edunsaajana on nimetty henkilö, ei nimetyt henkilön oikeudenomistajilla ole sijaantulo-oikeutta edunsaajan luopuessa vakuutuskorvauksesta. Vakuutuskorvaus kuuluu tällaisessa tilanteessa kuolinpesään. Jos sen sijaan edunsaajaksi on määrätty esimerkiksi omaiset tai lapset, on vakuutuskorvauksesta luopuneen perillisen sijaantuloperillisillä oikeus korvaukseen. (Koponen 2009, 155.)

Oikeuskirjallisuudessa ja verotuskäytännössä näyttäisi vallitsevan kanta, jonka mukaan vakuutuskorvauksesta luopuminen verotuksellisesti tehokkaasti on mahdollista silloin, kun korvaus maksetaan edunsaajamääräyksen perusteella eikä kuolinpesälle. On siis mahdollista luopua tehokkaasti edunsaajamääräyksellisestä vakuutussuorituksesta ja ottaa vastaan perintö (tai testamentti) tai päinvastoin. Kyse ei olisi siis osittaisesta perinnöstä luopumisesta. (Koponen 2009, 155.)

Jos taasen vakuutuskorvaus on maksettu kuolinpesälle, on vakuutuskorvaus jäämistöön kuuluvaa varallisuutta eikä perillinen voi tässä tilanteessa luopua vakuutuskorvauksesta tehokkaasti luopumatta itse perinnöstä (Okslahti 2008, 25.)

Verosuunnittelun kannalta vakuutuskorvauksesta luopuminen on mielenkiintoinen tilanteissa, joissa vakuutuskorvauksen määrä on huomattava, sillä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen perusteella luopumisella voidaan ”monistaa ” 35 000 euron vapaaosaa. (Koponen 2009, 155.)

KHO:2007:81 (21.11.2007/2969)

Kun A on luopunut vakuutuskorvauksesta, ovat edunsaajiksi tulleet hänen lapsensa. Perintö- ja lahjaverolain 7 a §:n mukaan vakuutuskorvaus on perintöverosta vapaa siltä osin kuin kunkin edunsaajan samasta kuolemantapauksesta johtuva vakuutuskorvaus on enintään 35 000 euroa. Edunsaajana on lakia sovellettaessa pidettävä sitä henkilöä, joka tosiasiallisesti saa vakuutuskorvauksen. Näin ollen kullakin A:n sijaan tulleella lapsella on oikeus 35 000 euron verovapaaseen osaan vakuutuskorvauksesta.

Tehokas perinnöstä luopuminen ja vakuutuskorvaus

Perintöverosuunnittelun näkökulmasta taasen mielenkiintoinen kysymys on, voiko perinnöstä luopuminen tapahtua tehokkaasti, jos edunsaaja ottaa kuitenkin vastaan henkivakuutuskorvauksen. Kuten edellä jo todettiin, perinnöstä luopuminen verotuksellisesti tehokkaalla tavalla edellyttää, ettei perillinen ole ryhtynyt pesään. Luopumisen tulee olla totaalista siinä mielessä, ettei hän saa ottaa perintöä vastaan osaksikaan. On katsottu, ettei perinnöstä luopumista, mutta vakuutuskorvauksen vastaanottamista olisi pidettävä tehottomana luopumisena. Perinnöstä luopuminen voisi siten tapahtua ilman veroseuraamuksia, vaikka henkilö ottaisiikin vastaan vakuutusosuuden. (Ossa 2009, 102.)

Seuraavissa kahdessa esimerkissä tarkastellaan veron määrää, kun perijä luopuu perinnöstään ja ottaa vastaan vakuutusosuuden.

Esimerkki 12. Tehokas luopuminen ja vakuutusosuus.

Artturin perivät hänen lapsensa Saara ja Ville. Villellä on kaksi lasta, Tiina ja Tommi, joiden hyväksi Villellä on tarkoitus luopua Artturilta saamasta perinnöstä, jonka suuruus on yhteensä 300 000 euroa. Villellä on kuitenkin tarkoitus ottaa vastaan vakuutusosuus, joka maksetaan Artturin ottamasta säästöhenkivakuutuksesta. Ville on määrätty vakuutuksen edunsaajaksi.

Perittävä	† Artturi			
	600 000 € perintöosa + 100 000 € henkivakuutus			
Perilliset	Saara 300 000 € (perintö)	Ville 300 000 € (perintö) + 100 000 € (henkivakuutus)		
Villen lapset		Tiina 150 000 €	Tommi 150 000 €	
Perintöosa	Saara 300 000 €	Tiina 150 000 €	Tommi 150 000 €	Ville 100 000 €
Villen verovapaa osa				- 35 000 €
				65 500 €
Perintövero	- 34 700 €	- 15 200 €	- 15 200 €	- 4 250 €
Netto	265 300 €	134 800 €	134 800 €	61 285 €
Verovapaa osa				+ 35 000 €
Netto				96 285 €
Verot yhteensä	69 350 €			

Esimerkki 13. Tarkastellaan tilannetta, jossa edellä mainittu tilanne, mutta Ville ei luovu perinnöstään. Paljon verojen määrä silloin on?

† Artturi

600 000 € perintöosa + 100 000 € henkivakuutus

Perintöosa	Saara 300 000 €	Ville 300 000 € + 100 000 € = 400 000 €	
Verovapaa osa			- <u>35 000 €</u>
			365 000 €
Perintövero	- 34 700		- <u>43 150 €</u>
Perintö	265 300 €		321 850 €
Verovapaa osa			+ <u>35 000 €</u>
			356 850 €

Verot yhteensä **77 850 €**

Verosäästö esimerkissä 12: 77 850 € - 69 350 € = **8 500 €**

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perintövero koetaan usein epäoikeudenmukaiseksi ja turhaksi, sillä onhan perittävä jo itse aikanaan maksanut omaisuudestaan veronsa. Perintövero realisoituu läheisen kuolemasta aiheutuneen suuren surun keskellä, ja myös se tekee veron epämiellyttäväksi. Toisaalta verotaja on antanut paljon keinoja, joiden avulla voi pienentää tulevaa verorasitusta. Perittävän järkevästi laadittu testamentti antaa mahdollisuuden verosuunnittelulle, ja lisää avoimuutta perinnön jaon suhteen perijöiden keskuudessa. Aikanaan surun kohdatessa ei energiaa tarvitse uhrata veroasioiden hoidolle siinä määrin, kuin jos verosuunnittelun jättää tehtäväksi perittävän jälkeen.

Huolimatta siitä, että testamentin tekeminen on perusteltua ja järkevää, siihen usein suhtaudutaan tunnepohjaisesti. Testamentin tekeminen koetaan lähinnä vanhuuteen kuuluvaksi. Koska ihmisen ikä on suurelta osin myös subjektiivinen kokemus, ei kukaan omasta mielestään koskaan liene niin vanha, että kuolema kolkuttelee tuota pikaa ovella. Näin ollen testamentin tekoa siirretään mielusti myöhäisempään ajankohtaan.

Kuten opinnäytetyön esimerkkien kautta tuli esille, testamentin avulla voidaan saavuttaa merkittäviä veroetuja. Niiden sopivuus kunkin elämäntilanteeseen ja perhesuhteisiin nähden tulee kuitenkin punnita tapauskohtaisesti. Yksiselitteistä keinoa, joka sopisi kaikkiin tilanteisiin, ei ole. Tilanteet ja jopa lainsäädäntö voivat muuttua, joten kerran tehty testamentti tulee myös pitää ajantasaisena.

Kaikki tämä osoittaa sen, että testamentti kannattaisi laatia huolella ajan kanssa. Testamentteissa korostuvat niille asetetut ankarat muotovaatimukset, jotka suhteellisen helposti voivat johtaa testamentin pätemättömyyteen. Toisaalta myös testamentin tulkintaongelmat tai virheellinen menettely perintöä vastaanottaessa voi johtaa täysin päinvastaiseen tilanteeseen kuin oli suunniteltu. On valitettavaa, jos perittävän testamenttia ei voidakaan pitää pätevänä, onhan kyseessä nimenomaan perittävän viimeinen tahto.

Testamentin laadinnassa olisi suositeltavaa käyttää apuna asiantuntijaa, jolla on kattavaa tietoa perintöoikeudesta. Näin saadaan kartoitettua kunkin tilanteeseen lailliset muotomääräykset ja verotusmenettelyiltään toivottu testamentti. Asiantuntijan käyttämisestä syntynyt kustannus on pieni saatuihin hyötyihin nähden. Ääritapauksissa testamentin epäselvyys voi mahdollistaa oikeusriidan, jolloin kustannukset voivat olla huomattavan suuria.

Opinnäytetyön tekeminen oli erittäin mielenkiintoista ja haastavaa. Vanhan sanonnan mukaisesti tieto lisää tuskaa, ja niin myös tämän työn osalta. Lähinnä siten, että tietomäärän lisääntyessä huomasin sen, kuinka vähän asiasta edelleen tiedän. Samalla myös aiheen rajauksen merkitys korostui, sillä jälkikäteen on helppo huomata kuinka tietomäärältään laajasta aiheesta on kysymys. Suppeampi rajausta aiheeseen olisi mahdollistanut sen, että esimerkkilaskelmiin olisi voinut syventyä enemmän. Nyt laskelmien avulla tutkittiin perinnönjaon perustilanteita ilman haastavampia tilanteita.

Yhteenvetona ja työn tuloksena voi kuitenkin todeta sen, että verosuunnittelu on kannattavaa. Taloudellinen hyöty voi olla huomattava verrattuna siihen, ettei suunnitelmia tee lainkaan. Nykyään uusioperheiden yhä lisääntyessä verosuunnittelun ja ennen kaikkea testamentin merkitys korostuu entistä enemmän. Perillisten piirin kasvaessa mukaan tulee henkilöitä, joiden tunnesiteet vaikkapa suvun mökkiä kohtaan ei luonnollisestikaan yllä samalle tasolle kuin ydinperheen. Testamentin avulla omaisuus turvataan halutuille läheisille henkilöille, ja samalla taloudellinen hyöty saadaan kaupan päälle.

LÄHTEET

Aikakauslehdet ja sanomalehdet

Nousiainen, S. & Sormunen, P. 2009. Perintö suoraan lastenlapsille. OP-Pohjola-lehti.3/2009.

Sorvanto, K. 2009. Mitä seurauksia tulee asunnon vaihdosta? Taloustaito 8.4.2009.

Elektroninen media

Kohonen, A. 2007. VATT –keskustelualoitteita. Perintö- ja lahjaverotus. Näkökulmia talousteoriasta, maailmalta ja Suomesta. Saatavilla www-muodossa http://www.vatt.fi/julkaisut/uusimmatJulkaisut/julkaisu/Publication_6093_id/727 (Luettu 2.7.2009)

Korpela, V. 2009. Vältä turhat verot – suunnittele perintöasiat ajoissa. Saatavilla www-muodossa <http://www.veronmaksajat.fi/Page/91dae2a1-53a8-4751-8676-3e12c7f309ac.aspx?announcementId=fc518a8d-e6aa-4e94-a501-616cdc375f46&groupId=74df2555-c2b0-4472-a7de-a1cdb694ea2c> (Luettu 19.8.2009)

Okslahti, J. 2008. Vapaaehtoisten henkivakuutusten edunsaajamääräykset. Saatavilla www-muodossa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200812034234> (Luettu 2.10.2009)

Silander, J. 2007. Perintö, testamentti ja verosuunnittelu. Saatavilla www-muodossa http://www.tritonia.fi/fi/kokoelmat/gradu_nayta.php?id=2103 (Luettu 18.9.2009)

Tilastokeskus. 12.4.2007. Iäkkäät kotitaloudet vaurastuneet eniten. Saatavilla www-muodossa http://www.stat.fi/til/vtutk/2004/vtutk_2004_2007-04-12_tie_002.html (Luettu 24.8.2009)

Tilastokeskus. 2007. Suomiko varallisuuden häntäpäätä? Saatavilla www-muodossa http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-02-15_001.html?s=0 (Luettu 15.9.2009)

Kirjallisuus

- Aarnio, A. & Kangas, U. 2002. Perhevarallisuus oikeus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Aarnio, A. & Kangas, U. 1994. Avioliitto, perintö ja testamentti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Aarnio, A. & Kangas, U. & Puronen, P. 2000. Perunkirjoitusopas. Jyväskylä; Gummerus Kirjapaino Oy.
- Koponen, J. 2009. Kuolinpesän osakkaan opas. Helsinki; Edita Prima Oy.
- Lindholm, T. 2009. Lahjaverokirja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lindholm, T. 2007. Perintöverokirja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Norri, M. 2007. Perintö ja testamentti. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Norri, M. 2005. Perintö ja testamentti. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Ossa, J. 2009. Perinnön ja lahjan verokohtelu. Juva: WSOY.
- Puronen, P. 2008. Perintö- ja lahjaverotus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Rehn, O. 2008. Perintö, lahja ja verotus. Helsinki: Schildts Kustannus Oy.

LIITTEET

- Liite 1: Perukirja
- Liite 2: Ositus- ja perinnönjakokirja
- Liite 3: Keskinäinen testamentti
- Liite 4: Testamentti
- Liite 5: Kiinteän lahjakirja
- Liite 6: Negatiivinen perintösopimus eli testamentin hyväksyminen

PERUKIRJA

LAADITTU

Kajaanissa 1.4.2009 perinnönjättäjän kotona osoitteessa Välikatu 1 B 2, 87100 Kajaani.

PERINNÖNJÄTTÄJÄ

Meikäläinen, Matti Matinpoika
Henkilötunnus: 01011952-101V
Kuolinpäivä: 1.1.2009
Ammatti: Insinööri
Asuinpaikka: Välikatu 1 B 2, 87100 Kajaani

PESÄNOSAKKAAT

Leski Maija Meikäläinen (150553-974V)
lääkäri
Välikatu 1 B 2, 87100 Kajaani

Poika Pekka Meikäläinen (240173-1447)
opiskelija
Välikatu 1 B 2, 87100 Kajaani

Tytär Liisa Meikäläinen (280575-966M)
opiskelija
Välikatu 1 B 2, 87100 Kajaani

LÄSNÄ TOIMITUKSESSA

Toimituksessa olivat läsnä uskotut miehet ja kaikki edellä mainitut pesän osakkaat. Merkittiin, että pesän osakkaille oli tieto perunkirjoituksen ajasta ja paikasta toimitettu lesken toimesta suullisesti 15. päivänä maaliskuuta 2009.

ASIAKIRJAT

Perukirjan perusteeksi esitettiin seuraavat asiakirjat:

- sukuselvitykset ja virkatodistukset vainajasta ja pesänosakkaisista (liitteenä)
- pankkien saldoilmoitukset talletuksista
- selvitys arvopapereista ja kiinteistöistä
- kuitit hautauskuluista

PESÄN ILMOITTAJA

Pesän ilmoittajan oli leski Maija Meikäläinen.

AVIOEHTO, TESTAMENTTI JA ENNAKKOPERINNÖT

Puolisot eivät olleet tehneet avioehtosopimusta eikä perinnönjättäjä ollut tehnyt testamenttia. Puolisot eivät myöskään ole antaneet ennakoperintää, lahjaa tai muuta etuutta, joka olisi otettava huomioon perintöveroa määrättäessä.

TIEDONANNOT

Perintöverotusta koskevia lisätietoja antaa ja tiedoksiantoja vastaanottaa pesänhoitajana toimiva Maija Meikäläinen (osoite yllä). Puh. 050 432 4589.

Tämän jälkeen leski Maija Meikäläinen ilmoitti pesän varat ja velat, jotka merkittiin perukirjaan, varat uskottujen miesten arvioimina, seuraavasti:

I PERINNÖNJÄTTÄJÄN VARAT

1.1	Käteinen raha	100,00 €
1.2	Pankkitalletukset korkoineen per 2.1.2009 Osuuspankki, Kauppakadun konttori tili nro 473460-3333	2 883,62 €
1.3	Arvopaperit Kauppa Oy A osakkeita 150 kpl	1 950,00 €
1.4	Kiinteistöt Sotkamon kunnassa Ohravaaralla sijaitseva tila Vaarala RN:o 1:474. Tilan pinta-ala on 0,5883 ha. Lainhuuto tilaan on Matti Meikäläisen nimissä.	<u>25 000,00 €</u>
	Perinnönjättäjän varat yhteensä	29 993,62 €

II PERINNÖNJÄTTÄJÄN JA LESKEN YHTEISET VARAT

1.1.	Arvopaperit As Oy Välikatu 1:n osakkeet 1-5, jotka oikeuttavat hallitsemaan 3 huonetta ja keittiötä käsittävää huoneistoa. Pinta-ala 73 neliometriä	140 000,00 €
1.2.	Asuntoirtoaimisto Irtaimistoon kuuluu tavanomainen kalusto ja kodinkoneet.	<u>1 000,00</u>
	Yhteiset varat yhteensä	141 000,00 €

III LESKEN VARAT

1.1.	Käteinen raha	60,00
1.2.	Arvopaperit	
	Huvipuisto Oy:n osakkeet nrot 10 – 30, 20 kpl	<u>2 000,00 €</u>
	Lesken varat yhteensä	2 060,00 €

IV PESÄN VELAT JA POISTOT

1.	Hautajaiskulut	
	Hautauspalvelu	2 000,00 €
	Hautakivivaraus	1 500,00 €
2.	Perunkirjoituskulut	
	Uskottujen miesten palkkio	500,00 €
	Virkatodistusten lunastus	8,00 €
	Pankin kulut	<u>10,00 €</u>
	Pesän velat ja poistot yhteensä	4 018,00

V YHTEENVETO

Perinnönjättäjän varat	29 933,62 €
Perinnönjättäjän ja lesken yht. varat	141 000,00 €
Lesken varat	2 060,00 €
Pesän velat ja poistot	4 018,00 €

TIEDOKSIANTOJA

Leski Maija Meikäläinen ilmoitti perunkirjoitustilaisuudessa pidättävänsä itsellään PK 3 luvun 1 a § mukaisen oikeuden pitää puolisoiden yhteinen koti jakamattomana hallinnassaan.

VAKUUS

Perunkirjoitus lopetettiin seuraavin vakuutuksin:

Pesän ilmoittajana vakuutan valahtoisesti, että perunkirjoitusta varten antamani tiedot ovat oikeat ja etten tahallisesti ole jättänyt mitään ilmoittamatta.

Paikka ja aika edellä mainitut.

Maija Meikäläinen

Maija Meikäläinen
lääkäri

Perunkirjotuksen uskottuina miehinä todistamme täten, että olemme kaiken perukirjaan oikein merkinneet ja pesän varat parhaan ymmärryksemme mukaan arvioineet.

Paikka ja aika edellä mainitut.

Pekka Lahtinen

Pekka Lahtinen
varatuomari
Kajaani

Leena Lahtinen

Leena Lahtinen
sihteeri
Kajaani

OSITUS- JA PERINNÖNJAKOKIRJA

PERITTÄVÄ Mallikas, Maija
s. 4.4.1938 (-0556) Sotkamossa
k. 5.3.1989 Sotkamossa

PESÄN OSAKKAAT

1. Leski Mikko Mallikas (170737-135H)
Harjukatu 2 B 15
88600 Sotkamo
2. Tytär Aino Järvinen (280864-074T)
Partiotie 9 A 31
02780 Espoo
3. Poika Mika Mallikas (220769-333P)
Ennakkotie 10 D 14
07800 Vantaa

TOIMITUSAIKA JA -PAIKKA

Tammikuun 20. päivänä 2009 osoitteessa Harjukatu 2 B 15, 88600 Sotkamo.

ASIAKIRJAT

Osituksen perinnönjaon pohjana oli Maija Mallikkaan jälkeen 10.4. 1989 laadittu perukirja.

PERINTÖVEROTUS

Perintöverotus oli toimitettu Kajaanin kaupungin perintöverolautakunnan kokouksessa 19.5.1990 § 162.

I OSITETTAVA JA JAETTAVA OMAISUUS

Ositettavana ja jaettavana ovat Asunto Oy Nuppukiven osakkeet nrot 150 - 550.

II OSITUS JA JAKO

A OSITUS

Mikko Mallikas saa osituksessa:

- puolet (1/2) Asunto Oy Nuppukiven osakkeista nrot 150 - 550.

B PERINNÖNJAKO

B.1 Aino Järvinen saa:

- yhdenneljäsoosan (1/4) Asunto Oy Nuppukiven osakkeista nrot 150 - 550.

B.2 Mika Mallikas saa:

- yhdenneljäsoosan (1/4) Asunto Oy Nuppukiven osakkeista nrot 150 - 550.

III LOPUKSI

1. Pesään kuuluva omaisuus todetaan näin kokonaan ositetuksi ja jaetuksi. Ilmoitamme hyväksyvämme tämän osituksen ja perinnönjaon, emmekä tule sitä miltään osin moittimaan.
2. Tämä jakokirja on laadittu kolmena samanlaisena kappaleena, joista yksi jää kullekin pesän osakkaalle.

Sotkamossa 20. päivänä tammikuuta 2009

Mikko Mallikas

Mikko Mallikas

Aino Järvinen

Aino Järvinen

Mika Mallikas

Mika Mallikas

Todistavat

Pekka Lahtinen

Pekka Lahtinen

varatuomari

Kajaani

Leena Lahtinen

Leena Lahtinen

sihteeri

Kajaani

KESKINÄINEN TESTAMENTTI

TEKIJÄT

1. Vilma Virta (241060-1447)
Satamakatu 3 C 45
70100 Kuopio
2. Viljami Virta (010152-001V)
Satamakatu 3 C 45
70100 Kuopio

TESTAMENTTIMÄÄRÄYS

Me allekirjoittaneet aviopuolisot määräämme täten, että kuoltuamme on omaisuutemme kanssa meneteltävä seuraavasti:

1. Toisen meistä kuoltua jälkeenjäävä saa kaiken pesämme omaisuuden täydellä omistusoikeudella, olkoonpa se minkä nimistä ja laatuista tahansa.
2. Molempien kuoltua jakaantuu omaisuutemme rintaperillisten kesken siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää.
3. Toivomuksemme on, ettei lakiosaa ensiksi kuolleen jälkeen vaadittaisi. Jos joku rintaperillisistämme kuitenkin vaatii ja saa lakiosan, on se, mitä hän näin on saanut, vähennettävä hänen perintöosuudestaan lesken jälkeen tukkuhintaindeksillä siten korjattuna, että peruslukuna käytetään ensiksi kuolleen kuolinkuukauden indeksilukua ja vertailulukuna lesken kuolinkuukauden indeksilukua.
4. Jos leski tahtoo suorittaa lakiosan rahana, maksun on tapahduttava kolmen kuukauden kuluessa sen jälkeen, kun ensiksi kuolleen jälkeen toimitettu perintöverotus on saanut lainvoiman.
5. Lastemme aviopuolisot eivät saa avio-oikeutta lastemme meiltä saamaan omaisuuden, ei sen sijaan tulleeseen omaisuuteen eikä niiden tuottoon.

Kuopiossa 1.1.2009

Vilma Virta

Vilma Virta
Merkonomi

Viljami Virta

Viljami Virta
Ekonomi

TODISTUS

Tämän testamentin tekijät, merkonomi Vilma Virta ja hänen miehensä ekonomi Viljami Virta, joiden henkilöllisyyden olemme todenneet, ovat tehneet testamentin riittävällä ymmärryksellä ja omasta vapaasta tahdostaan. Vilma ja Viljami Virta ovat, selitettynään meille, että testamentti sisältää heidän viimeisen tahtonsa, meidän ollessamme yhtä aikaa läsnä, omakätisesti allekirjoittaneet sen.

Kuopiossa 1.1.2009

Raija Lahti

Raija Lahti

010272-020T

Merkonomi

Reijo Lahti

Reijo Lahti

150166-051J

Varatuomari

TESTAMENTTI

TEKIJÄ Meeri Suomalainen (280572-966M)
Sankarinkatu 12 F 42
74100 Iisalmi

TESTAMENTTIMÄÄRÄYS

Viimeisenä tahtonani määrään, että kuoltuani on omaisuuteni jaettava seuraavasti:

1. Ystäväni Mirja Tuominen saa kaikki omistamani taulut ja korut.
2. Kummilapselleni Leena Tammelle on maksettava pesän varoista 19 999 euroa.
3. Kaikki muu omaisuuteni menee veljelleni Lauri Suomalaiselle.
4. Mikäli Mirja Tuominen tai Leena Lahti ovat kuolleet ennen minua, menee heille määrätty omaisuus veljelleni Lauri Suomalaiselle.

Iisalmessa 1.1.2009

Meeri Suomalainen
Meeri Suomalainen
Opiskelija

TODISTUS

Varta vasten kutsuina ja yhtä aikaa läsnä olevina todistamme täten, että opiskelija Meeri Suomalainen, jonka entuudestaan tunnemme, on tänään terveellä ja täydellä ymmärryksellä sekä vapaasta omasta tahdostaan ilmoittanut edellä olevan sisältävän hänen viimeisen tahtonsa ja testamenttinsa ja on sen omakätisesti allekirjoittanut.

Iisalmessa 1.1.2009

Tiina Kauppinen
Tiina Kauppinen
150686-010S
eläinlääkäri

Timo Timonen
Timo Timonen
211275-011H
vanhempi konstaapeli

KIINTEÄN LAHJAKIRJA

Lahjanantajat	Kirvesmies Hannu Haapa (010447-021D) ja rouva Hanna Haapa (120552-072R), molempien osoite Talokatu 5, 87150 Kajaani
Lahjansaaja	Poika, insinööri Mika Haapa (010375-073J), Tekniikkatie 2 D 12, 00670 Vantaa
Lahja	Kesäniemi-niminen tila R:No 1:22 Naapurivaaran kylässä Sotkamon kunnassa irtaimistoinen.
Lahjoitus	Lahjansaajalle lahjoitamme kiinteistön kaikkine siihen liittyvine oi- keuksineen, pidättäen kuitenkin itsellemme kiinteistön elinikäisen käyttö- ja hallinta-oikeuden, jonka voimme halutessamme kirjata. Omistusoikeus siirtyy lahjansaajalle tämän lahjakirjan allekirjoituksilla. Lahjansaajan aviopuolisolla ei ole avio-oikeutta tähän lahjaan, sen sijaan tulleeseen omaisuuteen eikä niiden tuottoon. Lahja ei ole ennakkoperintöä. Lahjakirjaa on tehty kolme kappaletta, yksi julkiselle kaupanvahvista- jalle, yksi lahjanantajille yhteisesti ja yksi lahjansaajalle.
Paikka ja aika	Kajaanissa 31.5.2009

Hannu Haapa
Hannu Haapa

Hanna Haapa
Hanna Haapa

Lahjan otan kiitollisuudella vastaan, aika ja paikka kuten edellä.

Mika Haapa
Mika Haapa

JULKISEN KAUPANVAHVISTAJAN TODISTUS

Julkisena kaupanvahvistajana todistan, että Hannu Haapa ja Hanna Haapa luovuttajina sekä Mika Haapa luovutuksensaajana ovat allekirjoittaneet tämän luovutuskirjan ja että he ovat olleet yhtä aikaa läsnä luovutusta vahvistettaessa. Olen tarkistanut allekirjoittajien henkilöllisyyden ja todennut, että luovutuskirja on tehty maakaaren 2 luvun 1 §:ssä säädettyllä tavalla.

Kajaanissa 31.5.2009

Raija Paju

Raija Paju

I julkinen notaari

Notarius publicus

Tuula Varis

Tuula Varis

sihteeri

2.todistaja

TESTAMENTIN HYVÄKSYMINEN

Hyväksyn yllä olevan isäni 1.1.2009 tekemän testamentin ja sitoudun olemaan sitä moittimatta ja ilmoitan samalla vastaanottaneeni lakiosaa vastaavana omaisuutena 50 000 euroa asunnon ostamista varten.

Helsingissä 1.2.2009

Jukka Kivi
Jukka Kivi

TODISTAJAT

Täten todistamme, että Jukka Kivi on omasta tahdostaan ja vapaaehtoisesti ilmoittanut hyväksyvänsä yllä olevan hänen isänsä tekemän testamentin.

Paikka ja aika edellä mainitut.

Paavo Pykälä
Paavo Pykälä
120155-223V
varatuomari
Helsinki

Marja Kerttunen
Marja Kerttunen
140488-124S
sihteeri
Helsinki